

STRATEGIE VAN HET AFRICAMUSEUM 2024-2029

“Alles gaat voorbij, behalve het verleden” (Luc Huyse)

“Wie snel wil gaan loopt alleen, wie ver wil gaan loopt samen” (Burkinees spreekwoord)

INLEIDING

Het AfricaMuseum publiceert vandaag zijn nieuwe strategie. Deze weerspiegelt onze interne discussie over de toekomst van het AfricaMuseum als onderzoeksinstelling en museum en is ook het resultaat van externe discussies. Ik wil graag iedereen bedanken die een bijdrage heeft geleverd, de Directieraad en de Wetenschappelijke Raad, de medewerkers en externe deskundigen. Het debat is nog lang niet afgelopen en ik hoop dat dit document – dat nu openbaar wordt – ons in staat zal stellen de discussie te verbreden en de manier waarop de instelling functioneert te verbeteren. Het is duidelijk dat de oriëntaties van de volgende federale regering en haar begrotingsbeleid een essentieel element zullen zijn in de discussies. Maar het is belangrijk voor Het Koninklijk Museum voor Midden Afrika een kompas te hebben en onze visie en missie duidelijk te definiëren.

Uw voorstellen en commentaren zijn welkom op feedback@africamuseum.be.

INHOUDSTAFEL

STRATEGIE VAN HET AFRICAMUSEUM.....	4
1. VISIE	4
2. MISSIE	6
3. SPECIFIEKE TRANSVERSALE OBJECTIEVEN	7
3.1. WAT WE GAAN DOEN	7
3.2. HOE WE DAT GAAN DOEN.....	8
 1. BIJLAGE 1– ONDERZOEK	10
1.1. Inleiding	10
1.1.1. P4S en S4P	11
1.1.2. S4C: Science for Cooperation	11
1.1.3. Kritische massa en P4S of S4P	11
1.2. Structuur van de onderzoeksstrategie	13
1.2.1. Onderzoekscriteria.....	13
1.2.2. Centrale onderzoeksthema's	14
1.2.3. Prioriteiten stellen	15
1.2.4. Transversale onderzoeksthema's & activiteiten	16
1.2.5. Infrastructuur & tools.....	16
1.3. Thema's en prioriteiten	17
Thema 1: Evolutie van de aarde en diversiteit	17
Thema 2: Milieuverandering	18
Thema 3: Impact van erfgoed, geschiedenis en milieu op samenlevingen.....	20
Thema 4: Collecties, archieven en digitale technologieën	22
 2. BIJLAGE 2 – PUBLIEKSWERKING	24
Strategische doelstellingen	25
 3. BIJLAGE 3 – COLLECTIES.....	28
3.1. Inleiding	28
3.2. De uitdagingen vandaag.....	28
3.3. Doel en objectieven	29
 4. BIJLAGE 4 – GEBOUWEN.....	33
4.1. Stand van zaken	33
4.2. Strategische objectieven.....	33
4.3. Operationele objectieven	33
4.4. Planning gebouwenbeheer	34

STRATEGIE VAN HET AFRICAMUSEUM

1. De visie van het AfricaMuseum?

Als museum en onderzoekscentrum is het AfricaMuseum een forum voor studie en dialoog over samenlevingen en de natuurlijke omgeving in Afrika ten zuiden van de Sahara.

Het AfricaMuseum is een plaats van herinnering en geschiedschrijving over het koloniale verleden maar kijkt eveneens naar het Afrika van vandaag en morgen.

Het AfricaMuseum is geëngageerd, wil interesse wekken en maatschappelijke betrokkenheid bevorderen bij de uitdagingen van vandaag en morgen.

Dat pad bewandelt het AfricaMuseum niet alleen, maar met duurzame partnerschappen, in België, in Europa en vooral in Afrika.

Afrika en Europa zijn twee continenten die historisch en geografisch nauw verbonden zijn. Het AfricaMuseum is een product van die geschiedenis en geografische nabijheid, opgericht in 1897 onder impuls van Leopold II om zijn koloniale onderneming te laten kennen. Het Museum werd gesticht als een koloniaal project en dat blijft zichtbaar in onze infrastructuur en in de structuur van de instelling. De instelling is de erfgenaam van een wetenschappelijke werking opgericht in een koloniale context. Wetenschappers in de koloniale tijd beoefenden biologie, aard- en menswetenschappen met een puur wetenschappelijke insteek. Maar ze waren kinderen van hun tijd, en disciplines zoals fysieke antropologie, landbouwkunde of geologie verschaften inzichten om de kolonie politiek, economisch en maatschappelijk te organiseren. Daarnaast was er de museale werking, wat vaak een etalage van de Onafhankelijke Congostaat en propaganda voor het koloniaal project was.

Dat wil nog niet zeggen dat wetenschappers in de loop van onze geschiedenis geen kritische houding hadden ten opzichte van het koloniale verleden, maar toch is het zo dat pas sinds de grote renovatie van 2013 tot 2018 het AfricaMuseum een beslissende dekoloniale bocht heeft genomen. Tijdens de komende jaren willen we op die weg verder gaan door verleden, maar ook heden en toekomst, op een open en kritische manier te bekijken. Ook na de heropening in 2018 werd de permanente tentoonstelling nog bijgestuurd, met een nieuwe opstelling in de Grote Rotonde. Eveneens werd het depot met stereotype beelden verplaatst, met de bedoeling de koloniale beeldvorming beter te 'ontmaskeren', beeldvorming waar het Museum zelf lange tijd toe bijdroeg. Het duiden van racistische beeldvorming blijft een centrale bekommernis van de instelling. De opening van de zaal '*Let's talk about racism*' in mei 2023 maakte deel uit van deze inspanning. Racistische beeldvorming wordt immers niet alleen in de hand gewerkt door het koloniale verleden, maar is vandaag nog altijd aan de gang in België, Europa en over de hele wereld. Het is de ambitie van het AfricaMuseum deze maatschappelijke uitdaging op te nemen, met een verbindende functie in het België en Europa van vandaag dat meer dan ooit divers is. De polarisering en debatten rond migratie zijn een realiteit, het AfricaMuseum kan daarbij een belangrijke rol spelen door inzichten aan te reiken vanuit de Afrikaanse context en in het bijzonder jongeren met diverse culturele of sociaaleconomische achtergrond sensibiliseren rond wereldburgerschap.

Het strategisch plan van BELSPO en de conclusies van de parlementaire commissie rond het Belgisch koloniaal verleden, die het voorwerp waren van een ruime consensus, zijn eveneens uitgangspunten voor deze strategie.

In 2024 vatten we een nieuwe cyclus aan van onze wetenschappelijke samenwerking met Afrika en de instelling wil méér dan ooit zijn onderzoek organiseren in een logica van gelijkwaardig partnerschap en co-creatie. Wetenschappers zijn immers een drijvende kracht in een kritische blik op het koloniaal verleden. Dat is het geval voor menswetenschappen, maar geldt in dezelfde mate voor aardwetenschappen en biologie. Bij terreinonderzoek, bij opleiding, bij het versterken van de capaciteit van de partnerinstellingen van het AfricaMuseum of bij het goed beheer van het materieel en immaterieel cultureel en natuurhistorisch erfgoed dat in Tervuren wordt bewaard, is het essentieel dat er op een participatieve, gelijkwaardige basis gewerkt wordt.

Voor het AfricaMuseum als federale instelling staan **waarden** voorop zoals diversiteit, inclusie, transparantie, verbindende communicatie, gendergelijkheid, wetenschappelijke integriteit en excellentie, duurzaamheid, kwalitatieve publieke dienstverlening. Deze universele waarden zijn geworteld in de principes van mensenrechten, rechtsstaat en democratie. Als wetenschappelijke instelling en museum hebben we een bevoorrechte positie om een voortrekkersrol te spelen, in het bijzonder door een kader aan te reiken voor een geïnformeerd, open maatschappelijk debat. In dat kader zal de ethische code van de instelling grondig bekeken en verder verdiept worden. Vandaag reeds geldt deze ethische code zowel intern als voor al onze partners. Dat impliceert ook dat we bij rekrutering en in het personeelsbeleid een gestructureerd en effectief gender- en diversiteitsbeleid voeren.

De veranderingsprocessen in het AfricaMuseum kunnen als dekolonisering of dekolonialiteit beschreven worden. Dat betekent in de eerste plaats verder gaan in het kritische bekijken van het verleden, wat enkel op een legitieme manier kan door dit samen met Afrikaanse partners en Afrikaanse diaspora's te organiseren. Het AfricaMuseum zal concrete stappen zetten naar een gestructureerde samenwerking met Afrikaanse diaspora's, wat tot een wederzijds vertrouwen moet leiden in de wil samen het pad van verandering te bewandelen, hand in hand als partners. Meer en meer – zowel in het wetenschappelijk werk als in de publiekswerking – zullen personen uit Afrika en de diaspora's op een betekenisvolle manier bij onze projecten betrokken worden. Dat heet een participatieve aanpak en daarbij wordt gestreefd naar co-creatie, wat voldoende ruim begrepen moet worden¹. Wetenschappers van het AfricaMuseum boeken nu al vooruitgang met 'citizen science', het betrekken van burgers bij terreinonderzoek in de meeste diverse disciplines, of het nu over herkomstonderzoek of onderzoek naar parasieten gaat. De tijd is lang voorbij dat wetenschappers van het AfricaMuseum in een 'ivoren toren' bleven zitten of de instelling uitsluitend beschouwden als een kenniscentrum, ook al blijft dit een van de kerntaken.

¹ Co-creatie is een praktijk die erop gericht is personen te betrekken bij de creatie van de diverse activiteiten die het AfricaMuseum als museum en wetenschappelijke instelling kan aanbieden: onderzoeksprojecten, opleidingen, events, interpretatie van objecten, rondleidingen, tentoonstellingen, educatieve projecten, websites, enz. De deelnemers kunnen wetenschappers, gewone burgers (citizen science) of leden van een gemeenschap of andere organisatie zijn. Het belangrijkste is dat ze geen deel uitmaken van het personeel of het beheer van het museum. Co-creatie wordt zo een verrijkende manier om het begrip en de verspreiding van kennis te verdiepen en te zorgen voor de meerstemmigheid die nodig is om verschillende perspectieven naar voren te brengen. Op die manier vormt co-creatie een essentiële leidraad om ons onderzoek en de collectie in de kijker te zetten en om in vol vertrouwen samen te werken met onder andere Afrikaanse personen en Afro-descendenten. Deze aanpak is ook een uitgelezen manier om jongeren proactief te betrekken, zowel bij de interne werking als bij de communicatie van het museum. Daarnaast wordt de co-creatiemethode ook toegepast in het engagement van gidsen en vrijwilligers, die cruciale partners worden bij het creëren en delen van inhoud.

Laat het overigens duidelijk zijn dat **de geografische focus van het AfricaMuseum** betrekking heeft op Afrika ten zuiden van de Sahara en dat, wegens de herkomst van onze collecties, er een nadruk ligt op Centraal-Afrika. Maar de nadruk op die regio moet in een dekoloniale logica gebeuren.

2. Wat is dus de missie van het AfricaMuseum?

De visie van het AfricaMuseum wordt werkelijkheid door zorgzaam beheer van de collecties onder zijn hoede. Zowel door onderzoek, samenwerking en partnerschappen, als met tentoonstellingen, evenementen en educatie deelt het AfricaMuseum breed deze collecties, evenals de kennis en waarden die ermee gepaard gaan.

In zijn relaties met het publiek, en met de Afrikaanse diaspora's in het bijzonder, wil het AfricaMuseum toegankelijk en inclusief zijn.

Als forum voor studie, educatie en dialoog hanteert het AfricaMuseum een participatieve aanpak, daarbij strevend naar co-creatie.

Het AfricaMuseum wil het Afrika van vandaag onderzoeken en laten kennen, met ook een oog op de toekomst. Hoe kunnen de Afrikaanse bevolking en Afrikaanse diaspora's weer beter aansluiten bij zijn materieel en immaterieel, cultureel en spiritueel erfgoed? Hoe draagt Afrika bij tot de vertraging van klimaatsopwarming, maar hoe kan het ook de gevolgen van die opwarming opvangen? Wat zijn deze gevolgen van klimaatopwarming, met bijvoorbeeld het opschuiven van tropische fauna en flora naar andere breedtegraden? Welke zijn de gevolgen van de rush naar strategische grondstoffen in Afrika voor de bevolking en de biodiversiteit? Bedoeling is deze problematieken beter te begrijpen via ons onderzoek. Die bekomen inzichten delen met de bezoekers van het AfricaMuseum en het bredere publiek is dan niet meer dan logisch.

Congolese en andere Afrikaanse partners van het AfricaMuseum verwachten niet enkel samenwerking inzake **restitutie** van de cultuurobjecten die door geweld of diefstal in de collecties kwamen. België speelt al een voortrekkersrol door een duidelijke wettelijke basis te creëren. De DR Congo verwacht in het bijzonder van België een samenwerking die verder gaat dan de restitutie van voorwerpen en vraagt steun bij de reconstitutie van de eeuwenoude culturen in het land – de digitalisering van de archieven van het Museum beantwoordt gedeeltelijk aan die vraag. Bij de aandacht voor cultureel en natuurhistorisch materieel en immaterieel erfgoed wordt overigens niet alleen aandacht verleend aan het verleden, maar ook aan het heden, bijvoorbeeld de dynamische stedelijke culturen in Afrika die de Belgische, Europese en internationale cultuurscènes voeden.

Het AfricaMuseum wil zijn excellentie als wetenschappelijk instituut blijven waarmaken. Daarom wordt, indien daarvoor de nodige middelen en kritische massa qua onderzoekers beschikbaar zijn, fundamentele wetenschap beoefend zonder dat dit een onmiddellijk aantoonbare maatschappelijke relevantie heeft. Maar in het licht van publiekswerking evenals de voorwaarden verbonden aan externe financieringen vanwege BELSPO, de Belgische coöperatie en Europa **zetten de onderzoekers van het AfricaMuseum, daarbij ondersteund door publiekswerking, zich in voor toegepast onderzoek met hoge maatschappelijke relevantie. Thema's zoals koloniale geschiedenis, herkomstonderzoek, klimaat, biodiversiteit, gezondheid, voedselzekerheid, veiligheid, educatie** zijn prioritair. Met het oog op het strategische partnerschap met Afrika wordt verder bijgedragen aan de vorming van Afrikaanse wetenschappers en het versterken van de capaciteit van hun onderzoeksinstituten en musea.

Alhoewel het AfricaMuseum nu over een modern museumgebouw beschikt, blijft er nog een grote uitdaging wat **duurzaamheid van de gebouwen** betreft. Kantoren en collectieruimten moeten dringend aangepast worden om aan de **hedendaagse veiligheids- en comfortnormen te voldoen**. Daarbij staat een optimaal gebruik van de beschikbare oppervlakte centraal met oog voor de veiligheid en het welzijn van de medewerkers, bezoekers en collecties waarvoor het AfricaMuseum de verantwoordelijkheid draagt. Daarnaast moet ook de onderzoeksinfrastructuur worden gemoderniseerd, met weliswaar oog voor mogelijke synergie met andere onderzoeksinstituten en universiteiten.

3. Specifieke transversale objectieven

3.1. Wat we gaan doen

- Ontwikkelen van een toegankelijke AfricaMuseumcollectie in een geest van 'eenheid in verscheidenheid' die de uiteenlopende wetenschappelijke disciplines overstijgt met nadruk op centrale aansturing, digitalisering en professionalisering (zie bijlage 3).
- Wetenschappers zullen zich inzetten voor onderzoeksprojecten met hoge maatschappelijke relevantie, met onderzoeksonderwerpen zoals koloniale geschiedenis, klimaat, biodiversiteit, gezondheid, voedselzekerheid, veiligheid (toegepaste wetenschappen).
- Met het oog op een gelijkwaardig partnerschap met Afrika blijven bijdragen aan de vorming van Afrikaanse wetenschappers en het versterken van de capaciteit van hun onderzoeksinstellingen en musea (zie bijlage 1).
- De publieksactiviteiten van het AfricaMuseum als forum voeden de dialoog en het debat over hedendaagse maatschappelijke thema's die verband houden met de expertisegebieden van de instelling.
- De publieksactiviteiten van het AfricaMuseum maken gebruik van een aangepaste en inclusieve communicatie tijdens de verschillende activiteiten en initiatieven van het AfricaMuseum en vergroten en verbreden zo het publiek van het AfricaMuseum. (zie bijlage 2).
- Zoeken naar synergieën binnen de instelling en met andere onderzoeksinstellingen, met het oog op het verbeteren van diensten in een context van beperkte middelen.
- Interne en externe communicatie en interdisciplinariteit bevorderen, wat de regel moet worden voor al onze collega's.
- De ethische code van het AfricaMuseum² wordt geëvalueerd en verder verfijnd. Deze is van toepassing op onze interne werking, op onze publieke en wetenschappelijke werking en eveneens op alle (rechts)personen die als externen in onze instelling of met onze instelling actief zijn.
- Organiseren van een gestructureerde samenwerking met de Afrikaanse diaspora's in België met nadruk op de onontbeerlijke expertise die ze brengen.
- Het nationale en internationale netwerk van het AfricaMuseum versterken, met bijzondere aandacht voor de private sector en de burgermaatschappij, door onder meer de oprichting van een vereniging van Vrienden van het AfricaMuseum.
- Bij de rekrutering en in het personeelsbeleid een gestructureerd en effectief gender- en diversiteitsbeleid voeren. Stroomopwaarts, om de drempel voor rekrutering te verlagen, richt het AfricaMuseum bezoldigde stages en/of fellowships in, met voorrang aan personen van Afrikaanse afkomst gevestigd in de EU of in Afrika. Stroomafwaarts werkt het AfricaMuseum aan een transparanter personeelsbeleid dat ruimte geeft voor initiatief, onderlinge communicatie en een persoonlijk groeipad. Veel meer dan nu het geval is? moet dit leiden tot een veilige ruimte waar iedereen zich kan ontplooien. Dit

² https://www.africamuseum.be/sites/default/files/media/about-us/mission-organisation/doc/Ethische%20code%20AfricaMuseum_NL_2024.pdf

is een prioritair aandachtspunt voor alle medewerkers en in het bijzonder alle leidinggevendenden, want essentieel voor het welzijn en functioneren van alle collega's.

- Ontwikkelen van een gebouwenpolitiek met nadruk op duurzaamheid en reductie van de gebruikte oppervlakte (zie bijlage 4).

3.2. Hoe we dat gaan doen

3.2.1. Beter coördineren

- Wekelijkse vergaderingen organiseren per dienst / maandelijkse vergaderingen per departement om iedereen uit te nodigen zich te uiten in een safe space en creatieve ideeën naar voren te brengen.
- Trimestriële multidisciplinaire vergaderingen (tussen twee diensten) organiseren om meer transversaal te werken en innovatie te stimuleren: collega's beter leren kennen en een project/activiteit/collectie per vergadering voorstellen, met vragen en discussies.
- 'Silo's doorbreken', zowel formeel (programmeringscomités, clusters) als informeel.

3.2.2. Beter communiceren

- Onze kernwaarden duidelijker definiëren en verspreiden om meer welzijn te creëren. Leidinggevendenden moeten deze waarden behartigen en erover waken.
- Elkaar beter leren kennen en elkaars werk en doelstellingen begrijpen, wat betekent dat de interne communicatie wordt versterkt.
- Voor het personeel: infolunch, MuseumNews, informele activiteiten
- In de teams/diensten: regelmatige vergaderingen, teambuildings, informele activiteiten zoals koffiepauzes.

3.2.3. Welzijnsbeleid

- Erkennen dat er spanningen zijn, die durven benoemen en er oplossingen voor vinden. Daarom een plan voor welzijnsbeleid invoeren om de interne spanningen te verminderen. Een 'gezelligheidscomité' werd ingericht dat het welzijn en de betrokkenheid bevordert.
- Streven naar een respectvolle en open communicatie, een positieve vergadercultuur en respect voor de werkomgeving.
- E-mailhygiëne (kan bv. via een korte opleiding)
- De leidinggevendenden kunnen een beroep doen op begeleiding (via coaching, intervisie) om beter te kunnen omgaan met complexe situaties.

3.2.4. Duidelijker structureren

- De procedures binnen de instelling vastleggen en deze overbrengen op een objectieve en globale manier om zo te komen tot efficiëntie en kwaliteit.
- Organigrammen en clusters opstellen, zo verantwoordelijkheden vastleggen en motivatie verhogen.
- Geleidelijk overgaan tot de evaluatie van onze prestaties als Museum en wetenschappelijke instelling (constructieve feedbackcultuur).

3.2.5. Innoveren

- Proactief fondsen zoeken om innovatieve projecten op te starten, met interne en externe steun bij het zoeken en beheren van deze financieringen door derden.
- Meer jonge mensen en vrijwilligers aantrekken (MSc, PhD studenten, CS) om innovatieve projecten op starten en uit te voeren.
- Proactief zoeken naar nieuwe partnerschappen met andere maatschappelijke actoren (ngo's, scholen, middenveld, burgerorganisaties).

- Inclusief rekruteren (met bijvoorbeeld verspreiding van vacatures via Afrikaanse netwerken) en zo ons personeelsbestand diversifiëren.

BIJLAGE 1. ONDERZOEK

1.1. INLEIDING

In 2018 is een eerste onderzoeksstrategie met de belangrijkste onderzoeksthema's opgesteld en voorgelegd aan de toenmalige algemeen directeur (G. Gryseels). Na vijf jaar en in het licht van de huidige ontwikkelingen dringt een herziening zich op.

- De pas aangestelde algemeen directeur (B. Ouvry) wil de huidige structuur van de verschillende entiteiten binnen het museum evalueren en nieuwe strategieën ontwikkelen voor onze prioritaire activiteiten, waaronder onderzoek.

- De tweede fase van het raamakkoord met de Belgische Ontwikkelingssamenwerking is opgestart en vereist een geactualiseerde referentiestructuur om de voorgestelde activiteiten in een breder perspectief te plaatsen, inclusief ons onderzoeksprogramma.

- Met enerzijds het slinkende aantal vaste onderzoekers en ondersteunend personeel en anderzijds de aanwerving van verschillende FED-tWIN-onderzoekers, vereist de afnemende onderzoekscapaciteit en kritische massa van het onderzoekspersoneel een herziening van onze onderzoeksstrategie.

- Het Federaal Wetenschapsbeleid (BELSPO) ontwikkelt momenteel een nieuw financieringsprogramma voor onderzoeksinitiatieven (2024-2029 / Beleid voor Wetenschap (P4S) & Wetenschap voor Beleid (S4P)). Hiervoor moeten de Federale Wetenschappelijke Instellingen (FWI's) onderzoeksprioriteiten vastleggen die gegroepeerd zijn in grotere onderzoeksthema's.

Meer in het algemeen ontwikkelde BELSPO een onderzoeksstrategie voor 2022-2024 en de hierin gedefinieerde strategische doelstellingen die direct relevant zijn voor de specifieke onderzoeksstrategie van het AfricaMuseum zijn:

- SD1.01: de onderzoeksstrategieën definiëren van alle entiteiten en deze integreren in een gemeenschappelijke onderzoeksstrategie

- SD1.02: de samenwerking tussen de FWI's versterken door de ontwikkeling van centra van excellentie/expertise die voortvloeien uit de gemeenschappelijke onderzoeksstrategie

Het KMMA definieerde in dit verband één belangrijke strategische doelstelling: de implementering van een transversale onderzoeksstrategie, gebaseerd op synergetisch onderzoek, om beter in te spelen op maatschappelijke en overheidsprioriteiten en om O&I op een algemene manier te versterken. In deze context werden twee subdoelstellingen vastgelegd:

- De beslissingen ondersteunen van de federale overheid over het onderzoek naar de herkomst van collecties en archieven verworven in een koloniale context.

- Werken aan de oprichting of versterking van excellentiecentra op basis van de thema's van het KMMA en in samenwerking met andere FWI's.

Dit vereist een meer uitgebreide en intensieve interactie met andere FWI's over wat hun onderzoeksstrategieën inhouden en waar we kunnen zoeken naar overkoepelende en transversale acties. De vorige onderzoeksstrategie onderzocht al dergelijke interacties binnen de groep 'Natuur' (d.w.z. tussen het KMMA en het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen), maar dit werd niet in detail uitgewerkt, met uitzondering van enkele activiteiten en samenwerking in verband met moleculaire biologie en identificatiediensten (i.e. JEMU en BopCo-CE).

1.1.1. P4S en S4P

Een groot deel van het onderzoek dat in het KMMA wordt uitgevoerd, is, naast de verankering door de eerder vermelde prioriteiten, gelinkt aan zeer specifieke expertisedomeinen van het personeel. De onderzoeksactiviteiten zijn een evenwichtsoefening tussen fundamenteel en toegepast onderzoek (waarbij soms een van de twee domineert), maar zijn in de meeste gevallen gericht op activiteiten met een maatschappelijke relevantie. Het wetenschappelijk personeel van het KMMA wordt dan ook regelmatig gecontacteerd door verschillende beleidsmakers op verschillende niveaus (regionaal, nationaal, internationaal) met vragen om expertise. Dit resulteert in een duaal onderzoeksprogramma: beleid voor wetenschap (P4S) en wetenschap voor beleid (S4P). Deze dualiteit wordt erkend door BELSPO met het vorige onderzoeksprogramma (BRAIN) en de voorstellen voor het toekomstige programma die ook deze verschillende benaderingen definiëren.

1.1.2. S4C: wetenschap voor samenwerking

Gezien de aard en de geografische reikwijdte van het KMMA en het feit dat een aanzienlijk deel van de activiteiten van het KMMA gefinancierd wordt door de Belgische Ontwikkelingssamenwerking, is er een directe link tussen de (wetenschappelijke) activiteiten van de verschillende onderzoekseenheden en hun relevantie voor internationale samenwerking en globale burgereducatie. Bijkomende activiteiten die gefinancierd worden door andere organisaties hebben betrekking op internationale samenwerking met Afrikaanse partners. De strategie en de aard van de activiteiten zijn afhankelijk van de financieringsbron.

Hoewel het niet de bedoeling is om de onderzoeksprioriteiten als dusdanig te financieren via Ontwikkelingssamenwerking, kunnen de wetenschappelijke expertise aanwezig in de instelling en de output ervan aangevuld worden met de expertise en belangen van partners in het Zuiden. Het vormt ook het uitgangspunt voor gezamenlijke activiteiten met Afrikaanse instellingen en tussen partners in het Zuiden (Zuid-Zuid-initiatieven).

S4C wordt daarom ook gezien als een transversaal element aanwezig in alle thema's en prioriteiten die hieronder worden beschreven. De doelstellingen van onze samenwerking zijn de toegang tot onderzoeks- en opleidingsprogramma's vergemakkelijken voor Afrikaanse wetenschappers en bijdragen aan de versterking van de institutionele capaciteiten van hun onderzoeksorganisaties. Om ervoor te zorgen dat deze inspanningen echt transformatief zijn, streven we ernaar om de inzichten en aanpak van onze collega's in het Zuiden te integreren van zodra de projecten worden vastgelegd. Dit betekent dat we niet alleen inspelen op de behoeften van onze partners, maar dat we samenwerken in een geest van echt partnerschap en co-creatie. De toegevoegde waarde van onze samenwerking wordt versterkt door het langetermijnengagement van onze instelling ten opzichte van onze partners. We erkennen dat de transformatie van wetenschappelijke instellingen en capaciteitsversterking een langdurige relatie vereist, waarbij wederzijds vertrouwen wordt opgebouwd.

1.1.3. Kritische massa en P4S of S4P

Door alles wat hierboven vermeld wordt, staan we onvermijdelijk stil bij de vraag welk soort onderzoek in het AfricaMuseum prioriteit moet krijgen of moet worden stopgezet.

Momenteel bestaat de wetenschappelijke staf van de vier afdelingen (culturele antropologie & geschiedenis, aardwetenschappen, biologie, collecties) uit een beperkt aantal vaste (statutaire) medewerkers en een grotere groep contractuele personeelsleden, voornamelijk betaald door projectfinanciering. De laatste zijn vaak medewerkers die al lange tijd (in sommige gevallen decennia) in dienst zijn van het AfricaMuseum via opeenvolgende projecten, en vaak in dienst via kortetermijncontracten. Slechts de helft van hen heeft een contract voor onbepaalde tijd. Voor de meeste onderzoeksgroepen is het aantal statutaire medewerkers in de loop der jaren gedaald. De demografie van het personeelsbestand laat zien dat deze trend zich in de toekomst kan voortzetten, aangezien tussen nu en de komende vijf jaar een groot deel (bijna een derde) van het statutaire personeel met pensioen zal gaan. Hun rol en functie zijn essentieel en onmisbaar om een uitgebreid onderzoeksprogramma op institutioneel niveau te garanderen en in stand te houden. Niet alleen zijn het vaak mensen

met zeer specifieke expertise; ze nemen ook de belangrijkste administratieve taken op zich en zijn de drijvende kracht achter fondsenwerving. Ze schrijven immers projectvoorstellen en volgen deze op. Daarnaast hebben ze nog andere taken en verantwoordelijkheden (collectiebeheer, outreach, activiteiten voor het grote publiek, management, netwerken, enz.) Met het slinkende aantal statutaire personeelsleden staat deze 'kern'groep onder druk. In verschillende gevallen (vooral wanneer het statutaire personeel al met pensioen is of dit van plan is in de nabije toekomst) worden de taken en verantwoordelijkheden overgenomen door contractuele collega's, zelfs al hebben ze zelf niet altijd een langetermijncontract. Als het niet mogelijk is nieuwe medewerkers voor de lange termijn aan te werven, zal dit zware consequenties hebben. Als de kritische massa te beperkt is, zal het AfricaMuseum moeten beslissen of het zich alleen zal richten op toegepast onderzoek, als antwoord op vragen en verzoeken van beleidsmakers. Een andere mogelijkheid is zich toe te spitsen op fundamenteel onderzoek om de expertise van het AfricaMuseum op een beperkt aantal gebieden te ontwikkelen en te vergroten. Beide zijn haalbaar, maar in het tweede geval zal het uiterst moeilijk zijn om alternatieve financiering te vinden en zal het aantal wetenschappers en thema's dalen.

De opties zijn dan als volgt:

In het eerste scenario (S4P) zou het AfricaMuseum zich richten op het ondersteunen van activiteiten die vooral de transversale thema's versterken en inspelen op specifieke overheidsopdrachten. Meer specifiek zou het gaan om herkomstonderzoek, de ondersteuning van bestaande of nieuw opgerichte excellentie-/expertisecentra (zoals klimaat), de ontwikkeling of ondersteuning van eenheden die identificatiediensten kunnen leveren, een centrum voor minerale rijkdommen en/of natuurlijke risico's.

Deze activiteiten zouden kunnen worden gecombineerd met open access tot de uitgebreide collecties en archieven door middel van digitalisering. Het zou ook activiteiten kunnen omvatten in het kader van de Ontwikkelingssamenwerking, maar dan met de nadruk op capaciteitsopbouw, onderzoeksvragen geformuleerd door onze Zuidpartners en geleid door de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's), training en toegang tot de collecties van het AfricaMuseum.

In het tweede scenario, de P4S-optie, kan het AfricaMuseum focussen op onderzoek dat de wetenschappelijke expertisegebieden waarvoor het museum momenteel internationaal bekendstaat en erkend wordt, verder versterkt. Dit zou een grondige analyse inhouden van de huidige sterke punten en relevantie van de expertisegebieden binnen het instituut.

Beide opties sluiten elkaar niet uit en er is enige overlap mogelijk. Maar het S4P zal een flexibelere manier van werken en rekruteren vereisen, afhankelijk van de veranderende behoeften aan beleidsondersteuning. P4S maakt meer langetermijnplanning en behoud van unieke expertise mogelijk. Maar het verkrijgen van projectfinanciering op deze basis is extreem moeilijk en zal ons personeel en onze expertise in hoog tempo zien slinken.

Het is van essentieel belang dat het AfricaMuseum en zijn autoriteiten beslissen hoe het de komende jaren verder moet en dat ze op lange termijn een sterk engagement aangaan als basis voor deze beslissing. Aangezien dit de onderzoeksactiviteiten van de onderzoekers in de toekomst drastisch zal beïnvloeden, wordt deze beslissing best genomen in overleg met de betrokken personen. Dit geldt niet voor de onderzoekers die binnenkort met pensioen gaan, maar des te meer voor degenen die nog een lange carrière voor de boeg hebben binnen de instelling.

De nadruk moet liggen op het feit dat de onderzoeksstrategie, zoals hieronder geschetst en ontwikkeld in dialoog met de verschillende onderzoeksafdelingen, is ontwikkeld in de veronderstelling dat er voldoende kritische massa van langdurig aangesteld onderzoekspersoneel zal worden gehandhaafd. In de komende maanden en weken zullen we beter begrijpen waar we staan en zullen we misschien duidelijkere keuzes moeten maken dan we in dit document hebben gedaan.

1.2. STRUCTUUR VAN DE ONDERZOEKSSTRATEGIE

Wetenschappelijk onderzoek is een van de drie belangrijkste pijlers van de missie van het AfricaMuseum, samen met collectiebeheer en zijn rol als forum voor uitwisseling en dialoog. Door zijn onderzoek wil het instituut bijdragen aan een beter begrip, erkenning en functie van natuurlijke milieus en samenlevingen in Sahara ten zuiden van Afrika, met focus op Centraal-Afrika, en de invloed en impact die deze omgevingen en samenlevingen hebben buiten Afrika.

De instelling bewaart unieke archieven en collecties over Afrika, die voortkomen uit de historisch koloniale band tussen België en Centraal-Afrika en ook meer hedendaagse archieven en collecties uit andere delen van het continent. Wetenschappelijk onderzoek op deze collecties en archieven draagt bij tot de erkenning van de rol van Afrika in de wereldgeschiedenis, maar ook van zijn rijkdom aan ecosystemen, zijn biodiversiteit en zijn culturele en natuurlijke rijkdommen. Naarmate we meer en meer geconfronteerd worden met klimaatverandering en verlies aan biodiversiteit, zal de rol van Afrika als wereldwijd bekende leverancier van belangrijke diensten rond ecosystemen en op de natuur gebaseerde oplossingen alleen maar toenemen. Het is een belangrijke leverancier van minerale hulpbronnen die aan de basis liggen van wereldwijde economische motoren, zoals alternatieve energiebronnen en e-mobiliteit. Afrika is ook het enige continent met een voorspelde exponentiële toename van de bevolking in de komende decennia. Meer wetenschappelijke inspanningen in en van dit continent, in partnerschap met Afrikaanse onderzoekers is bijgevolg noodzakelijk/van het grootste belang (misschien nog meer dan elders).

Ten slotte heeft onze koloniale geschiedenis ook een impact op de Belgische samenleving van vandaag, aangezien een aanzienlijk en groeiend deel van onze bevolking van Afrikaanse afkomst is. Via zijn collecties en archieven wil het museum het verleden opnieuw laten aansluiten bij het heden. Het wil interculturele en intergenerationele dialogen vergemakkelijken en ideeën ontwikkelen voor een meer rechtvaardige, inclusieve en duurzame toekomst.

1.2.1. Onderzoekscriteria

Alle onderzoeksactiviteiten moeten beantwoorden aan onze ethische code. Daarnaast moeten onderzoeksactiviteiten zoveel mogelijk voldoen aan de volgende drie criteria.

1) Gericht/gebaseerd op de collectie

Onderzoek zal gekoppeld worden aan collecties, zowel om ze te bestuderen en te verrijken als om hun context en relevantie te updaten. De term 'collecties' omvat zowel het verzamelen van fysieke objecten (specimens, artefacten, archieven, stalen), maar ook archieven van verzamelde/gegenereerde wetenschappelijke data (geochemische en geofysische gegevens, inventarisatiegegevens, DNA-sequenties, teledetectiebeelden, databases, afbeeldingen, kaarten, gegevens over houtkenmerken ...) en immateriële cultuur (talen, muziek, veldwaarnemingen ...).

2) Partnerschap met Afrikaanse collega's

Het uitgevoerde onderzoek moet als geografische focus Sub-Saharaans Afrika hebben. Dit houdt ook in dat het wordt uitgevoerd in co-creatie met Afrikaanse partners, waarbij een inclusieve aanpak wordt gehanteerd door het bevorderen van een partnerschap op voet van gelijkheid en een uitwisseling in beide richtingen van kennis en expertise die resulteert in een wederzijds voordeel voor alle betrokken partners. Gelijkaardig partnerschap betekent echte samenwerking in alle stappen van het wetenschappelijke proces, van projectontwerp tot projectvoorstel, van gegevensverzameling tot analyse, van rapportage tot publicatie. Ook projecten in samenwerking met partners buiten Afrika, bijvoorbeeld met Afrikaanse diaspora's in België of Europa, vallen hieronder.

3) Maatschappelijke relevantie

Hoewel onderzoek zowel vanuit een theoretische als een toegepaste invalshoek kan worden benaderd, moet het vaak maatschappelijke relevantie hebben. Maatschappelijke relevantie kan onderzoek inhouden dat beleid ondersteunt en/of bijdraagt aan een beter begrip van belangrijke maatschappelijke thema's (gezondheid, voedselzekerheid, milieu, dekolonisatie, conservatie ...) of onderzoek dat blinde vlekken blootlegt. Daarnaast is educatie een sleuteltaak voor onze instelling. Dit kan op verschillende niveaus gebeuren, waaronder formele training (bv. op universitair niveau), algemene/institutionele training of outreach-activiteiten gericht op bepaalde bevolkingsgroepen. Ten slotte is een van onze kerntaken de vertaling van onze onderzoeksresultaten naar het bredere publiek door middel van tentoonstellingen, MuseumTalks en educatieve activiteiten.

Duurzame Ontwikkelingsdoelstelling (SDG's)

Naast het bovenstaande draait het strategische plan voor ontwikkelingssamenwerking van het AfricaMuseum (2019-2028) rond de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's) van de Verenigde Naties (zie <https://www.un.org/sustainabledevelopment/>). De activiteiten binnen dit kader moeten worden gelinkt aan de specifieke strategische doelstellingen die zijn opgenomen in de overeenkomst voor Ontwikkelingssamenwerking. Gezien de kernactiviteiten van het AfricaMuseum, zijn geografische focus en zijn rol in partnerschap met Afrikaanse tegenhangers, moeten de doelstellingen van de SDG's echter ook in een bredere context worden gezien en kunnen ze een leidraad zijn voor wetenschappelijk onderzoek, ongeacht of ze al dan niet gekoppeld zijn aan activiteiten in het kader van het raamakkoord met de Belgische Ontwikkelingssamenwerking.

1.2.2. Centrale onderzoeksthema's

De onderzoeksdomeinen van het KMMA zijn mens- en sociale wetenschappen, biologie en aardwetenschappen. Dit zijn activiteiten die kunnen worden samengebracht in vier hoofthema's.

Thema 1: Evolutie en diversiteit van de aarde

Het thema omvat de studie van de evolutie van het Afrikaanse continent en zijn organismen en de daaruit voortvloeiende geologie en geomorfologie, de diversiteit van natuurlijke en minerale hulpbronnen, landschappen, grote ecosystemen en levende organismen. Dit thema is gericht op de studie van fenomenen op een langere tijdschaal (i.e. geologisch of evolutionair) om ons begrip te vergroten van de processen waar we vandaag mee worden geconfronteerd. Het omvat onderzoeksactiviteiten met betrekking tot tektoniek, petrologie, geomorfologie, geochemie, mineralogie, interacties tussen klimaat en vegetatie, brandgeschiedenis, taxonomie, biodiversiteit, fylogenie, populatiegenetica en evolutionaire processen. De aldus verkregen kennis is een eerste vereiste om veranderingen op een kortere tijdschaal te begrijpen en kan bijdragen aan de ontwikkeling van duurzamere praktijken en oplossingen voor de huidige uitdagingen van vandaag.

Thema 2: Milieuverandering

Dit thema behandelt de studie van milieuveranderingen die verband houden met menselijke activiteiten en natuurlijke processen. Verschillende factoren beïnvloeden Afrotropische landschappen, fauna en vegetatie en de menselijke bevolking die deze landschappen bewoont. Dit thema probeert de drijvende krachten achter verandering te ontrafelen en hun impact in verleden, heden en toekomst te volgen. Het kijkt naar de dynamiek, het functioneren en de diensten van Afrikaanse tropische ecosystemen, (door de mens veroorzaakte) veranderende klimaatomstandigheden, het in kaart brengen van landschappen, verstedelijking, migratie, geochemische cycli, natuurlijke risico's, de verspreiding van ziekten en interacties tussen mens en milieu. Het draagt eveneens bij aan voorspellingen van de drijvende krachten achter en de gevolgen van toekomstige milieuveranderingen. Het omvat ook onderzoek naar op de natuur gebaseerde oplossingen voor milieuveranderingen en draagt bij aan duurzaamheid en transparantie van de productie, de oogst en de handelsmarkten van

Afrikaanse producten en hulpbronnen en aan een betere ontwikkeling en implementatie van (inter)nationale regelgeving.

Thema 3: Impact van erfgoed, geschiedenis en milieu op de maatschappij

Dit thema houdt de studie in van Afrikaanse samenlevingen en hun (im)materialiteit in het verleden en in het heden, met een focus op lokale kennis. Dit omvat drie belangrijke onderzoeksassen: de studie van Afrikaans erfgoed dat wordt beheerd door het AfricaMuseum en de bijbehorende archieven, veldwerk in Sub-Saharaans Afrika en bij Afro-descendente gemeenschappen, waarbij lokale kennis als cruciaal wordt beschouwd om een beter inzicht te krijgen in de context van dit erfgoed, en ten derde het museum en de koloniale geschiedenis en hun impact op de Belgische samenleving, inclusief de studie van anti-zwart racisme en de aanwezigheid van Afrikaanse diaspora's. Dit thema omvat onderzoeksactiviteiten in antropologie, archeologie, geschiedenis, linguïstiek, materiële cultuurstudies en musicologie. Bovendien omvat het studies over de rol en de impact van milieuveranderingen op cultuur en maatschappij.

Thema 4: Collecties, archieven en digitale technologieën

Dit thema omvat onderzoek naar state-of-the-art materiële analyse, conservering en digitalisering met hoge resolutie van de museumcollectie en archieven, de ontwikkeling van standaarden, databases en digitale platforms voor gegevensbeheer, dataverspreiding en gezamenlijk onderzoek. Dit thema omvat ook onderzoek waarbij het feitelijke verzamelen van het object, de productietechniek en de herkomst ervan centraal staan. Het omvat onderzoek naar de impact van klimaatverandering op de collecties, zowel in België als in Centraal-Afrikaanse landen, en voorstellen over hoe collecties te beschermen tegen extreme klimaatveranderingen en alternatieve duurzame en milieuvriendelijke behandelingstools te ontwikkelen die meer inclusief zijn (lokaal beschikbaar en goedkoop). Onderzoek naar audiovisuele archieven en collecties roept vragen op over promotie en conservatie in digitale ruimtes en over onevenwicht in toegang tussen Noord en Zuid. Activiteiten kunnen bestaan uit de analyse van degradatieverschijnselen, de ontwikkeling van nieuwe conserveringsbehandelingen of geautomatiseerde processen, het betrekken van het grotere publiek bij digitaliseringsacties, dataverzameling en -analyse (crowdsourcing en citizen science). Het doel is om interdisciplinair te werken en nieuwe praktijken en technieken te ontwikkelen, zoals röntgenbeeldvorming en -analyse, robotica, artificiële intelligentie en protocollen voor machinaal leren voor het digitaliseren van collecties. Als zodanig is het gericht op een veilig en optimaal gebruik, analyse, conservatie en bewaring van het erfgoed, in het beheer van de instelling. Correct bewaarde, geïdentificeerde en gedigitaliseerde collecties versterken onderzoeksthema's 1-3.

1.2.3. Prioriteiten stellen

De verschillende thema's zoals hierboven beschreven vormen het uitgangspunt voor het stellen van prioriteiten. Voor elk van deze thema's worden verschillende onderzoeksprioriteiten vastgelegd, gebaseerd op de beschikbare expertise binnen de onderzoekspool van het AfricaMuseum. Gericht onderzoek hoeft niet beperkt te blijven tot activiteiten binnen een specifieke onderzoekseenheid of departement, maar kan en – indien prioritair – moet, overkoepelend zijn, waarbij verschillende onderzoekseenheden deelnemen in nauwe of losse samenwerkingsverbanden. Omgekeerd moeten voorgestelde onderzoeksactiviteiten betrekking hebben op meer dan één onderzoeksprioriteit binnen de verschillende onderzoeksthema's.

Er moet worden benadrukt dat het KMMA zeer flexibel moet blijven om tegemoet te komen aan specifieke opkomende behoeften en verzoeken. De wetenschappelijke competenties van het AfricaMuseum moeten adaptief en wendbaar zijn. Een voorbeeld hiervan is het herkomstonderzoek van onze culturele collecties. Minder dan 10 jaar geleden was dit geen belangrijk onderzoeksthema binnen onze instelling, maar nu is het een belangrijk initiatief met substantiële financiering door de federale overheid. Vergelijkbare nieuwe trends in

wetenschappelijke onderwerpen zijn waargenomen, bijvoorbeeld voor de integratie van data over vroegere en huidige ecosysteemstructuren en -dynamiek om de toekomst van ecosysteemdiensten bij klimaatveranderingen te voorspellen. Een ander voorbeeld is de behoefte aan nauwkeurige identificatie van specimens of materiaal ter ondersteuning van douaneregels die worden opgelegd om internationale richtlijnen te implementeren (milieubescherming, internationale sancties ...).

De selectie van onderzoeksprioriteiten vereist bijgevolg een delicate evenwichtsoefening door prioriteiten te stellen voor de komende jaren en tegelijkertijd de diverse expertise binnen de instelling te behouden, voor zover onze financiële middelen dat toelaten.

1.2.4. *Transversale onderzoeksthema's en activiteiten*

Hoewel de focus van bovengenoemde onderzoeksthema's ligt op de activiteiten voor het AfricaMuseum, kunnen deze laatste ook een transversaal karakter hebben tussen verschillende thema's en/of disciplines. De thema's die zo behandeld worden zijn voornamelijk gekoppeld aan de onderzoeksstrategie zoals die door BELSPO is uitgestippeld. Activiteiten die worden ontwikkeld in het kader van deze transversale onderzoeksthema's zijn onderhevig aan samenwerking met andere entiteiten en instellingen.

Momenteel heeft BELSPO twee belangrijke transversale thema's geïdentificeerd waaraan het KMMA kan bijdragen en waarvoor het een belangrijke rol kan spelen:

- Klimaat
- Dekolonisatie

Daarnaast promoot BELSPO de ontwikkeling van excellentie- of expertisecentra (CoE) die grensoverschrijdend zijn in de zin dat ze de samenwerking van verschillende federale onderzoeksinstituten impliceren. Sommige hiervan zijn momenteel in ontwikkeling of werden voorgesteld. Daarnaast hebben synergetisch en collaboratief onderzoek, uitgevoerd door groepen binnen de verschillende federale onderzoeksinstituten, verschillende onderzoeksthema's voor samenwerking overwogen:

- Digitalisering
- Identificatie van organismen, ter ondersteuning van Wetenschapsbeleid en het opleggen van wetgeving
- Minerale en natuurlijke hulpbronnen
- Natuurlijke risico's
- Geochemie/petrologie
- One Health
- Citizen Science
- Materialen/Materialiteit
- Vis- en visserijdata
- Biodiversiteit en behoud

De transversale thema's worden hieronder niet noodzakelijk voorgesteld als een expliciete onderzoeksprioriteit; sommige zijn immers vandaag geen prioriteit voor het AfricaMuseum.

1.2.5. *Infrastructuur & tools*

Het AfricaMuseum beschikt over een uitgebreide onderzoeksinfrastructuur en faciliteiten die het mogelijk maken om state-of-the-art onderzoek te doen op verschillende wetenschappelijke gebieden. Deze faciliteiten kunnen worden gegroepeerd in verschillende clusters:

- Digitalisering en beeldvorming
- Restauratie
- Moleculair laboratorium
- Cartografie

- Infrastructuur houtbiologie

BELSPO maakte een eerste inventaris van de beschikbare onderzoeksinfrastructuur in de federale onderzoeksinstituten, waaronder die van het AfricaMuseum, maar deze moet worden geüpdatet. Zie: <https://extranet.belspo.be/cadastre/db/cadastre.asp>. Daarnaast moet worden vermeld dat de uitgebreide collecties en archieven een belangrijke troef vormen, onmisbaar voor wetenschappelijk onderzoek.

1.3. THEMA'S EN PRIORITEITEN

Thema 1: Evolutie van de aarde en diversiteit

Het thema omvat de studie van de evolutie van het Afrikaanse continent en zijn organismen en de daaruit voortvloeiende geologie en geomorfologie, de diversiteit van natuurlijke en minerale hulpbronnen, landschappen, grote ecosystemen en levende organismen. Dit thema is gericht op de studie van fenomenen op een langere tijdschaal (i.e. geologisch of evolutionair) om ons begrip te vergroten van de processen waar we vandaag mee worden geconfronteerd. Het omvat onderzoeksactiviteiten met betrekking tot tektoniek, petrologie, geomorfologie, geochemie, mineralogie, interacties tussen klimaat en vegetatie, brandgeschiedenis, taxonomie, biodiversiteit, fylogenie, populatiegenetica en evolutionaire processen. De aldus verkregen kennis is een eerste vereiste om veranderingen op een kortere tijdschaal te begrijpen en kan bijdragen aan de ontwikkeling van duurzamere praktijken en oplossingen voor de uitdagingen van vandaag.

Onderzoeksprioriteiten

1.1) *De invloed van geodynamica en het veranderende klimaat op Afrikaanse landschappen in de loop van de geschiedenis van de aarde*

Landschappen zijn het resultaat van een wisselwerking tussen het geologische substraat, tektonische processen en erosie of afzetting door oppervlakteprocessen. Deze processen zijn op hun beurt weer in interactie met het klimaat. Landschappen registreren daarom de effecten van deze geodynamische en klimaatprocessen door de tijd heen. Veel landschappen in Afrika zijn uniek vanwege hun zeer hoge ouderdom, geologisch substraat, tektonische context, bodem en verweering, geomorfologische kenmerken en tropische klimaatkenmerken. De studie van hun evolutie over een lange tijdschaal is essentieel voor het begrijpen van paleoklimaten, de vorming van bergen en vulkanen, de ontwikkeling van rivieren en meren, karstsystemen en natuurlijke risico's. Op hun beurt beïnvloeden deze processen dan weer de biologische processen en interageren ermee. Het is bijgevolg noodzakelijk om de voorbije en de huidige toestand van het aardsysteem beter te begrijpen voor een duurzaam toekomstig gebruik ervan door de menselijke samenleving.

1.2) *Geologische evolutie en minerale rijkdommen van Afrika*

De kennis van de geologie van het grootste deel van het Afrikaanse continent is beperkt in vergelijking met veel andere delen van de wereld. Het opvullen van hiaten in de huidige kennis van de geologische evolutie van Afrika, door geologische kartering en analyse van stalen, is essentieel om ons begrip van de evolutie van de aarde in het algemeen en in het bijzonder van de vroege aarde te vergroten. Afrika heeft ook aanzienlijke verrijkingen in enkele van de belangrijkste metalen die nodig zijn voor de overgang naar groene energie (bijvoorbeeld koper, mangaan, kobalt, tin, tantaal en lithium). Inzicht in hun verspreiding en hun geologische oorsprong is cruciaal voor een duurzaam beheer van hulpbronnen en de economische ontwikkeling van het Afrikaanse continent. Deze onderzoeksprioriteit heeft lokale, regionale en mondiale implicaties. Vandaag heeft de stormloop op minerale hulpbronnen grote maatschappelijke gevolgen en dit onderzoek zal deze dimensie integreren en ernaar streven geen schade te berokkenen, maar – integendeel – bij te dragen aan een beter begrip van en een positief rendement voor de samenleving van de exploitatie van deze hulpbronnen, zoals ook onder thema 2.3 is aangegeven.

1.3) *Taxa & populaties, hun diversiteit en onderlinge verbanden herkennen*

De 'soort' is de valuta van de biodiversiteit. Een correcte herkenning en afbakening van een taxon en zijn relatie tot andere levende organismen zijn voorwaarden voor het meeste fundamentele en toegepaste onderzoek in verband met de levende wereld. Dit zijn dus de hoekstenen om vragen te beantwoorden over de historische en hedendaagse verspreiding van soorten, over interacties tussen organismen en het milieu, inclusief de mens, en om te beschrijven hoe macro- en micro-evolutionaire processen vormgeven aan de soortendiversiteit. In dit onderzoeksdomein worden zowel traditionele (morfologie, anatomie, microscopie) als meer recente (genetische, genomische, chemische fingerprinting, artificiële intelligentie en geautomatiseerde herkenning) benaderingen gebruikt. Deze methoden zullen helpen bij de ontwikkeling van een verscheidenheid aan fysieke en digitale identificatie-tools en fylogenetische en netwerkreconstructies die meer inzicht zullen geven in evolutionaire relaties en interacties tussen soorten. Ze zullen het ook mogelijk maken om de waargenomen (veranderingen in) biodiversiteit te bestuderen en te kwantificeren in relatie tot milieu- en antropogene veranderingen en de grote ecosystemen waarin ze voorkomen.

1.4) *Laat-Kwartaire evolutie van de Afrikaanse vegetatie*

De huidige klimaatverandering veroorzaakt ingrijpende veranderingen in de samenstelling en het functioneren van Afrikaanse ecosystemen en er is veel bezorgdheid over een mogelijke instorting van ecosystemen vandaag of in de nabije toekomst. Reconstructie van de evolutie van Afrikaanse ecosystemen in het verleden kan licht werpen op hoe ze reageren op klimaatverandering. Het Laat-Kwartaire klimaat is aanzienlijk veranderd, met inbegrip van de overgang van de laatste ijstijd (Pleistoceen) naar het huidige interglaciaal (Holoceen) en een aanhoudende laat-Holocene droogte in Centraal-Afrika. Deze overgang veroorzaakte veranderingen in de vegetatie, vaak door veranderingen in het vuurregime. Deze onderzoeksprioriteit is gericht op het ontrafelen van Laat-Kwartaire vegetatieverschuivingen en de drijvende krachten daarachter, waaronder menselijke activiteiten, om de huidige en toekomstige reacties van Centraal-Afrikaanse ecosystemen op klimaatverandering beter te begrijpen en te voorspellen.

Thema 2: Milieuverandering

Dit thema behandelt de studie van milieuveranderingen die verband houden met menselijke activiteiten en natuurlijke processen. Verschillende factoren beïnvloeden Afrotropische landschappen, fauna en vegetatie en de menselijke bevolking die deze landschappen bewoont. Dit thema probeert de drijvende krachten achter verandering te ontrafelen en hun impact in verleden, heden en toekomst te volgen. Het kijkt naar de dynamiek, het functioneren en de diensten van Afrikaanse tropische ecosystemen, (door de mens veroorzaakte) veranderende klimaatomstandigheden, het in kaart brengen van landschappen, verstedelijking, migratie, geochemische cycli, natuurlijke risico's, de verspreiding van ziekten en interacties tussen mens en milieu. Het draagt eveneens bij aan voorspellingen van de drijvende krachten achter en de impact van toekomstige milieuveranderingen. Het omvat ook onderzoek naar op de natuur gebaseerde oplossingen voor milieuveranderingen en draagt bij aan duurzaamheid en transparantie van de productie-, oogst- en handelsmarkten van Afrikaanse producten en hulpbronnen en aan een betere ontwikkeling en implementatie van (inter)nationale regelgeving.

Onderzoeksprioriteiten

2.1) *De drijvende krachten achter milieuverandering documenteren*

Afrika staat steeds meer in de schijnwerpers in de context van de wereldwijde klimaatverandering. Aan de ene kant kan de regio een steeds belangrijkere mitigerende rol spelen (bijvoorbeeld door de grote capaciteit tot koolstofsequestratie van tropische bossen). Anderzijds kan Afrika bijdragen aan een versnelling van de klimaatverandering (bijvoorbeeld door ontbossing en afsterven van bomen). Bovendien blijven er grote onzekerheden bestaan over de voorbije en toekomstige klimaatvariabiliteit in Afrika door een gebrek aan gegevens op

de grond en omdat klimaat- en vegetatiemodellen tegengestelde (toekomstige) trends laten zien voor het grootste deel van Afrika. Daarom is er een grote behoefte aan verder onderzoek naar Afrikaanse klimaatrends, het monitoren van de Afrikaanse koolstofdynamiek en het ontrafelen van de gevoeligheid en veerkracht van Afrikaanse ecosystemen voor klimaatverandering. Het combineren van het monitoren van klimaat- en ecosysteemdynamiek in verleden en heden en het synthetiseren van deze informatie in de volgende generatie van aardsysteemmodellen (ESM) van de Intergouvernementele Werkgroep inzake Klimaatverandering (IPCC), zal helpen om de toekomst van wereldwijd belangrijke Afrikaanse ecosysteemdiensten beter te voorspellen.

2.2) Documenteren van de gevolgen van milieuveranderingen – Natuurlijke risico's en veranderingen in landgebruik

De specifieke geologische, geomorfologische en klimatologische omstandigheden van Afrika zijn milieufactoren die van nature op elkaar inwerken en die een belangrijke rol spelen bij het optreden van natuurlijke risico's, zoals aardverschuivingen, grondverzakkingen, belangrijke bodemerosieprocessen en (plotselinge) overstromingen. Veranderingen in landgebruik door menselijke activiteiten zoals ontbossing, verstedelijking, mijnbouw en uitbreiding van de landbouwexpansie hebben een impact op deze risico's, waardoor hun frequentie en/of intensiteit toeneemt en de ruimtelijke en temporele spreiding verandert. Deze veranderingen nemen vooral toe op het Afrikaanse continent. Er is nood aan een evaluatie van deze door de mens beïnvloede natuurlijke risico's op ruimtelijke en temporele schalen die niet alleen relevant zijn om te reageren op inspanningen om rampen te verminderen, maar ook om de relatieve invloed van klimaatverandering en landtransformatie in het verleden en de toekomst te ontwarren.

2.3) Documenteren van de impact van milieuverandering – Samenlevingen

Elk landschap kan een bron zijn van opportuniteiten, maar ook van problemen. In veel regio's in Afrika kan de exploitatie van mineralen en grondstoffen aanzienlijke negatieve gevolgen hebben: mijngerelateerde bodemverontreiniging, watervervuiling, ontbossing, toename van natuurlijke risico's. De jacht op mineralen in Afrika hangt ook samen met de wereldwijde bevolkingsexpansie en de toenemende internationale vraag. Deze bevolkingsdruk is slechts één van de grotere demografische uitdagingen waarmee Afrika wordt geconfronteerd en die gepaard gaan met een ongekeerde bevolkingsgroei en interne migraties. In het algemeen worden groeiende en vaak kwetsbare bevolkingsgroepen gedwongen om in gevaarlijker gebieden te leven, waardoor ze worden blootgesteld aan een hoger risico op rampen, zowel natuurlijke als door de mens veroorzaakte. Deze onderzoeksprioriteit is gericht op het beoordelen van de veelzijdige ecologische en sociaaleconomische gevolgen van de extractie van minerale hulpbronnen en het verhoogde risico op gevaren voor lokale gemeenschappen. Transdisciplinair onderzoek, met inbegrip van de studie van de winning van mineralen in het verleden, zal essentieel zijn om de maatschappelijke context (kwetsbaarheid, veerkracht, bestuur) van deze aardgerelateerde kwesties beter te begrijpen.

2.4) Documenteren van de impact van milieuverandering – Verandering in biodiversiteit, pestsoorten en pathogenen

Klimaatverandering, toenemende globalisering, antropogene activiteiten en hun complexe wisselwerking veroorzaken biodiversiteitsverschuivingen en -verlies. Bovendien zijn verstoorde ecosystemen bijzonder kwetsbaar voor de introductie van nieuwe invasieve soorten. In het geval van plagen en pathogenen, of vectoren die ziekten overbrengen, kan dit leiden tot nieuwe uitbraken, die zowel de menselijke samenleving als dierenpopulaties kunnen treffen. Het documenteren en analyseren van deze biodiversiteitsveranderingen met behulp van veldgegevens en (historische) collecties is een eerste vereiste om de impact van milieuverandering op ziektedynamiek, uitbraken van plagen en verschuivingen in de soortensamenstelling te begrijpen. Er is een sterke behoefte om de diversiteit en gezondheidsstatus te evalueren van beheerde ecosystemen en de rol die deze factoren spelen bij het regelen van milieu- en klimaatprocessen. Er is een integratieve One Health-benadering

nodig om uitbraken beter te begrijpen en vervolgens te voorkomen en om schadelijke effecten op ecosysteemdiensten en voedselzekerheid terug te dringen.

2.5) Verbetering van op de natuur gebaseerde oplossingen voor milieuveranderingen

Tropische milieus spelen een cruciale rol in het leveren van essentiële ecosysteemdiensten. Deze omvatten voedselvoorziening (producten uit de natuur), naast regulerende, ondersteunende en culturele diensten. Ze vormen een belangrijke bron van inkomsten voor gezinnen, vooral in plattelandsgebieden, maar ondersteunen ook de leefomgeving en vervullen culturele behoeften. Ze staan echter onder druk van ecologische en antropogene activiteiten en hun exploitatie is vaak niet duurzaam vanwege de complexiteit van tropische ecosystemen, het gebrek aan informatie en het ontbreken van passende wetgeving en implementatie. Dit leidt tot overbevising, afnemende vangsten en productie, en illegale praktijken. Oplossingen op basis van de natuur (NBS, Nature Based Solutions) omvatten het verbeteren van wetenschappelijk onderbouwde conservering van intacte ecosystemen, herstel van aangetaste ecosystemen en verbetering van het beheer van geëxploiteerde ecosystemen. Dit laatste omvat de ontwikkeling van een ecologisch vriendelijke en duurzame oogst van producten (bijv. agrobosbouw, agroecologie), leren van vroegere en huidige inheemse kennis en het verstrekken van informatie en tools om (inter)nationale regelgeving beter te informeren.

Thema 3: Impact van erfgoed, geschiedenis en milieu op de maatschappij

Het thema houdt de studie in van Afrikaanse samenlevingen en hun (im)materialiteit in het verleden en in het heden, met een focus op lokale kennis. Dit omvat drie belangrijke onderzoeksassen: de studie van Afrikaans erfgoed dat wordt beheerd door het AfricaMuseum en de bijbehorende archieven, veldwerk in Sub-Saharaans Afrika en bij afro-descente gemeenschappen, waarbij lokale kennis als cruciaal wordt beschouwd om een beter inzicht te krijgen in de context van dit erfgoed, en ten derde het museum en de koloniale geschiedenis en hun impact op de Belgische samenleving, inclusief de studie van anti-zwart racisme en de aanwezigheid van Afrikaanse diaspora's. Dit thema omvat onderzoeksactiviteiten in antropologie, archeologie, geschiedenis, linguïstiek, materiële cultuurstudies en musicologie. Bovendien omvat het studies over de rol en de impact van milieuveranderingen op cultuur en maatschappij.

Onderzoeksprioriteiten

3.1) Materiële geschiedenis en inheemse kennissystemen

Huidige en voorbije materiële cultuur en inheemse kennissystemen zijn belangrijke bronnen in de reconstructie van het Afrikaanse verleden. Objecten, hun stijl en de manier waarop ze geproduceerd zijn, weerspiegelen materiële en technische kennis, maar belichamen ook de sociale, politieke, culturele en milieucontexten van de samenlevingen waaruit ze voortkomen. In combinatie met andere materiële of immateriële bronnen, zoals mondelinge geschiedenis, talen en muziek, bieden ze multivocale kennis en verhalen van Afrika over Afrika. Deze benadering is gericht op de lange termijn, zonder vooraf bepaalde (prekoloniale en koloniale) chronologische kaders. Er wordt van uitgegaan dat fenomenen, objecten en kennis die geworteld zijn in het heden, ook het heden en het verre verleden kunnen onderzoeken. Door middel van collectie- en veldonderzoek is deze onderzoeksprioriteit gericht op het gebruik van vroegere en huidige materiële cultuur en bijbehorende kennis, zoals mondelinge geschiedenis, etnografisch of linguïstisch onderzoek, om nieuwe verhalen over het Afrikaanse verleden te suggereren en onder andere netwerken & connectiviteit, interactie met de niet-menselijke wereld, sociale veranderingen, technologieën en materialiteit te onderzoeken.

3.2) Samenlevingen begrijpen via hun immateriële componenten

Het belang van het immateriële bij het begrijpen van Afrika, zijn culturen en zijn diaspora wordt vaak onderschat of vertekend door te directieve benaderingen. De sleutelrol van immaterialiteit is het fundamentele element waarmee hier rekening moet worden gehouden.

Mondelinge bronnen, die het resultaat zijn van veldwerk op zo uiteenlopende gebieden als linguïstiek, musicologie, antropologie en geschiedenis, voeden onderzoek dat ons in staat stelt het verleden terug te vinden en het heden van menselijke samenlevingen in of uit Afrika beter te begrijpen. Dit soort benadering verbetert automatisch endogene kennissystemen door een visie op zaken aan het licht te brengen die niet door de onze wordt gedicteerd. Dergelijk onderzoek kan worden uitgevoerd in synergie met research die zich richt op materiële cultuur.

3.3) Migratie en spatiale mobiliteit

De menselijke geschiedenis is het voortdurend veranderende resultaat van de migratie van mensen en hun materiële en immateriële cultuur, en van de uitwisselingen na ontmoetingen. Migratie vertegenwoordigt een intrinsieke en doorkruisende voorwaarde van de menselijke aanwezigheid in de wereld en van haar biosociale constructie. Ze weerspiegelt de diepe relatie tussen individuele keuzes en collectieve normen, of het nu gaat om burgerschap en de officiële voorstellingen en regels van de natie-staat. Dit omvat interne en transnationale migratietrajecten, in het verleden en in het heden.

Migratie vond en vindt plaats vanuit, binnen en naar Afrika. Deze onderzoeksprioriteit heeft betrekking op verschillende onderwerpen zoals taal, technologie, slavenhandel, transformatie en herdefiniëring van identiteiten. Migratie wordt getriggerd en gestimuleerd door grote ecologische uitdagingen, toegang tot natuurlijke hulpbronnen, oorlogen, verstedelijking en mondiale markteconomieën. Er wordt hierbij een beroep gedaan op de vrijheid van verkeer, individuele planning, levensstijlen en epigenetica van gezondheid in een proces waarbij voortdurend wordt heronderhandeld over intimiteit, waarden en macht.

3.4) Imperialisme en kolonialisme in Afrika

Sinds de eerste helft van de 20^e eeuw bestudeert het AfricaMuseum de koloniale geschiedenis en de imperiale bewegingen in Centraal-Afrika door gebruik te maken van zijn unieke informatiebronnen, zoals collecties, archieven, mondelinge geschiedenis en banden met Centraal-Afrikaanse instellingen. Deze expertise beantwoordt aan maatschappelijke, politieke en academische verwachtingen. Gezien onze collecties is dit onderzoek grotendeels gericht op de koloniale dynamiek in de DRC, Burundi en Rwanda. Het verhoogt ons begrip van historische complexiteiten en informeert lopende discussies. Onderzoeksthema's zijn onder meer Europees en niet-Europees imperialisme, slavenhandel, slavernij en kolonialisme waarvan Afrika getuige is geweest en nog steeds mee geconfronteerd wordt. Deze speelden ook een rol in de transformatie van de westerse samenleving. Imperialisme erkende de eigen geschiedenis van Afrika vaak niet en concentreerde zich op westerse realisaties. Afrikaanse geschiedenis wordt nu echter volledig erkend als een discipline als zodanig, waarbij orale geschiedenis in Afrika wordt gecombineerd met bronnen buiten Afrika. Kritische reflecties over thema's in de huidige samenleving met betrekking tot de concepten dekolonisatie, geschiedenis van racisme of de kwestie van Afrikaans erfgoed op en buiten het continent worden benaderd vanuit een mondiale context.

3.5) De aarde, het natuurlijke milieu en Afrikaanse gemeenschappen: verleden, heden en toekomst

De diverse samenlevingen en culturen in Afrika zijn samen geëvolueerd met de unieke natuurlijke omgeving van het continent. De aard van de geologische ondergrond, de morfologie van de landschappen, de aard van de bodems en de beschikbaarheid van water, om er maar een paar te noemen, zijn allemaal natuurlijke, onderling samenhangende factoren die hun weerslag vinden in het verleden, het heden en de toekomst van culturen en samenlevingen. Aan de andere kant hebben menselijke activiteiten in het verleden het milieu ook gevormd. Archeobotanische en archeozoölogische studies werpen een licht op deze interacties tussen mens en milieu en het gebruik van hulpbronnen in het verleden en verschaffen nuttige informatie voor het heden en de toekomst. In de snel veranderende wereld van vandaag staat Afrika voor verschillende uitdagingen, waaronder demografische groei, verstedelijking, bodemdegradatie, ontbossing en klimaatverandering. De uitdaging is om de complexe wisselwerking tussen cultuur, maatschappij en natuur in verschillende tijdspannen

te begrijpen om zo opduikende uitdagingen aan te pakken in het licht van een onzekere toekomst.

Thema 4: Collecties, archieven en digitale technologieën – Wat vertellen ze ons?

Dit thema omvat onderzoek naar state-of-the-art materiële analyse, conservering en digitalisering met hoge resolutie van de museumcollectie en archieven, de ontwikkeling van standaarden, databases en digitale platforms voor gegevensbeheer, dataverspreiding en gezamenlijk onderzoek. Dit thema omvat ook onderzoek waarbij het feitelijke verzamelen van het object, de productietechniek en de herkomst ervan centraal staan. Onderzoek naar de impact van klimaatverandering op de collecties komt aan bod, zowel in België als in Centraal-Afrikaanse landen, en voorstellen over hoe collecties te beschermen tegen extreme klimaatveranderingen en alternatieve duurzame en milieuvriendelijke behandelingstools te ontwikkelen die meer inclusief zijn (lokaal beschikbaar en goedkoop). Onderzoek naar audiovisuele archieven en collecties roept vragen op over promotie en conservatie in digitale ruimtes en over onevenwicht in toegang tussen Noord en Zuid. Activiteiten kunnen bestaan uit de analyse van degradatieverschijnselen, de ontwikkeling van nieuwe conserveringsbehandelingen of geautomatiseerde processen, het betrekken van het bredere publiek bij digitaliseringsacties, dataverzameling en -analyse (crowdsourcing en citizen science). Het doel is om interdisciplinair te werken en nieuwe praktijken en technieken te ontwikkelen, zoals röntgenbeeldvorming en -analyse, robotica, artificiële intelligentie en protocollen voor machinaal leren voor het digitaliseren van collecties. Als zodanig is het gericht op een veilig en optimaal gebruik, analyse, conservatie en bewaring van het erfgoed, in het beheer van de instelling. Correct bewaarde, geïdentificeerde en gedigitaliseerde collecties versterken onderzoeksthema's 1-3.

Onderzoeksprioriteiten

4.1) Materiële identificatie en bescherming van collecties voor toekomstige generaties

Alle collecties ondergaan fysieke en/of chemische veranderingen. De studie van materialen, fabricagetechnieken, chemische en fysische eigenschappen en de veranderingsmechanismen, veranderingsproducten van collecties, evenals de studie van de interactie van de omgeving met de collectie is cruciaal voor de ontwikkeling van compatibele conserveringsbehandelingen en optimale collectiebeheerplannen. Veel van onze museumcollecties zijn kwetsbaar, vaak opgeslagen op niet-geklimatiseerde locaties, in slechte staat en de oude conserveringsmethoden sluiten (genetische) analyse uit. Analytische tools zijn echter essentieel bij het bestuderen van (historische) collecties om inzicht te krijgen in de materialiteit van een object, zijn oorsprong, zijn toxiciteit en noden wat betreft bewaring. Benaderingen zoals artificiële intelligentie in combinatie met microscopische en genomische / 'museumische' innovaties, organische en anorganische analyse creëren nieuwe mogelijkheden voor collectieonderzoek. Het biedt ook uitdagingen voor de ontwikkeling van de benaderingen voor bewaring om te anticiperen op nieuwe onderzoeksmethodologieën in de toekomst.

4.2) Erfgoedverhalen

De studie van erfgoedverhalen heeft de voorkeur boven herkomstonderzoek, dat te beperkend is geworden en 'ethnografische' collecties en 'restitutie van objecten' oproept, zonder rekening te houden met de culturele context. Er moet bijgevolg gekeken worden naar zowel materieel als immaterieel erfgoed, aangezien het erfgoed binnen het AfricaMuseum veel diverser is dan de culturele objecten die nu in het middelpunt van het Europees restitutedebat staan. Het doel is om de geschiedenis van de collecties te reconstrueren, in combinatie met de geschiedenis van de wetenschap, de geschiedenis van het AfricaMuseum, de Afrikaanse geschiedenis, de geschiedenis van het kolonialisme, enz. Het resultaat kan leiden tot de productie van audiovisuele archiefcollecties, informatie verschaffen aan beleidsmakers en andere stakeholders, de strijd tegen illegale handel in objecten en materialen ondersteunen (bijv. kunstvoorwerpen, dierlijke & plantaardige weefsels, ertsen). Het biedt de context waarin

het materiële en immateriële erfgoed onder de hoede van het KMMA kwam en is essentieel om de impact van ideologieën op vroegere en huidige narratieven te beoordelen en te begrijpen.

4.3) Digitaal Afrika door de lens van vroegere en hedendaagse collecties

De verzamelingen objecten en (gerelateerde meta-)data met betrekking tot het heden van Afrika vormen een unieke informatieset over een continent waar beperkte toegang tot het veld en gegevensschaarste nog steeds belangrijke beperkingen vormen voor wetenschappelijk onderzoek. Deze informatie moet breder beschikbaar worden gesteld. Het creëren van digitale catalogi, gedigitaliseerde documenten en beeldbibliotheken (met inbegrip van 2D+, 3D, RX en multispectrale digitalisering) zijn belangrijke acties voor het bewaren, verbeteren en verspreiden van deze informatie en voor het bevorderen van de Noord-Zuid- en Zuid-Zuidsamenwerking betreffend onderzoek. Binnen deze onderzoeksprioriteit richten wetenschappelijke activiteiten zich op het uitbreiden, bewaren, vastleggen, digitaliseren, toegankelijk maken en/of valoriseren van collecties en archieven (zowel van het AfricaMuseum als van Afrikaanse partners) met betrekking tot Afrika. Dit moet verder worden geïmplementeerd in internationale netwerken die het delen van kennis en gegevens vergemakkelijken. Naast het behoud van wetenschappelijke inhoud is het uiteindelijke doel het versterken van de waarde van de collecties als een hands-on-tool en het toegankelijk maken van informatie voor een breder publiek, met name de Afrikaanse gemeenschappen.

BIJLAGE 2. PUBLIEKSWERKING

Musea worden gevraagd om de wereld om zich heen te begrijpen en weer te geven. Ze moeten rekening houden met de maatschappelijke vraag. In augustus 2022 keurde de buitengewone algemene vergadering van ICOM (International Council of Museums) het voorstel voor een nieuwe definitie van een museum goed:

‘Een museum is een permanente instelling zonder winstoogmerk, in dienst van de samenleving, gericht op het onderzoeken, verzamelen, bewaren, interpreteren en tentoonstellen van materieel en immaterieel erfgoed. Musea zijn openbaar, toegankelijk en inclusief en bevorderen diversiteit en duurzaamheid. Ze werken en communiceren ethisch, professioneel en met participatie van gemeenschappen. Musea bieden een verscheidenheid aan ervaringen met het oog op educatie, genot, reflectie en kennisuitwisseling.’

Deze nieuwe definitie weerspiegelt een verschuiving in de afgelopen twee decennia. Net als de samenleving moeten musea zich aanpassen aan een veranderende en steeds diversere wereld. Het huidige tijdperk wordt gekenmerkt door sociale en op identiteit gebaseerde strijd, die soms in radicale termen wordt uitgedrukt. Musea, en het AfricaMuseum in het bijzonder, zijn betrokken partij bij deze veranderingen in de samenleving. De herkomst van cultureel erfgoed, restitutie, racisme en inclusie, klimaatverandering en biodiversiteit behoren allemaal tot deze actuele onderwerpen. Het museum zet zich in om bij te dragen aan een beter begrip van deze thema's bij het publiek, probeert de cohesie tussen individuen en de verschillende gevoeligheden in de samenleving te versterken fungeert als forum waar alle gevoeligheden zich binnen het museum kunnen uiten.

Eveneens in lijn met het Strategisch Plan van het Wetenschapsbeleid, BELSPO, beschrijft deze nota de grote lijnen van de publieksgerichte activiteiten in het AfricaMuseum. Ter herinnering, de strategische doelstelling gedefinieerd in het kader van het plan dat BELSPO heeft opgesteld met betrekking tot de publieksgerichte diensten luidt als volgt:

‘Een nieuwe, inclusieve en proactieve benadering van het publiek in de instellingen ontwikkelen, gericht op de integratie van het publiek als belanghebbenden bij het onderzoek en de valorisatie van de activiteiten’.

Gezien de functie van communicatie en dialoog met het publiek zijn de volgende waarden bijzonder belangrijk voor de publieksgerichte diensten: in lijn met de veranderingen en verwachtingen van de hedendaagse samenleving, bijdragen aan:

- Inclusie;
- diversiteit;
- transparantie;
- wetenschappelijke integriteit;
- onze wetenschappelijke activiteiten bekendmaken bij een breed en gevarieerd publiek;
- de integratie van de expertise, ervaring en het perspectief van Afrikanen en Afro-descendenten door middel van een participatieve benadering in de richting van co-creatie en meerstemmigheid;
- de kwaliteit van onze diensten;
- het vertrouwen van het publiek in onze diensten.

In overeenstemming met de algemene strategie en de vastgelegde waarden van het AfricaMuseum zijn de volgende strategische doelstellingen geformuleerd:

- Via de publieke activiteiten van het AfricaMuseum de dialoog en het debat ondersteunen over hedendaagse maatschappelijke thema's die verband houden met de expertisegebieden van de instelling;
- Het publiek beter ondersteunen bij het begrijpen en zich eigen maken van onze waarden, onze verschillende thematieken en collecties, en de interactie met onze bezoekers versterken dankzij de permanente tentoonstelling, de tijdelijke tentoonstellingen en culturele en educatieve activiteiten;
- Een aangepaste en inclusieve communicatie toepassen over de verschillende activiteiten en initiatieven van het AfricaMuseum, onze marketingcapaciteiten ontwikkelen en zo een groter en breder publiek voor het AfricaMuseum bewerkstelligen.

STRATEGISCHE DOELSTELLINGEN

Onze waarden zullen worden omgezet in strategische doelstellingen:

O.S.1. Bezoekersaantallen op zijn minst op peil houden om de maatschappelijke impact en legitimiteit van de missie van het museum te bevestigen, met speciale aandacht voor kinderen en jongeren;

O.S.2. Diversifiëren en integreren van nieuw publiek voor het AfricaMuseum (in het bijzonder jongeren, Afrikaanse personen en Afro-descendenten, toeristen, het zeer internationale publiek aanwezig in Brussel);

O.S.3. Bevestigen van de rol en de maatschappelijke impact van het AfricaMuseum als forum en partner voor lokale en internationale samenwerking in museale, educatieve en culturele activiteiten. Dit gebeurt via integratie, ook in een logica van capaciteitsversterking van onze partners in Afrika;

O.S.4 Inspireren tot creatieve en participatieve processen die een dynamisch en innovatief hedendaags Afrika laten zien zonder echter de maatschappelijke uitdagingen te vergeten (ook door samen te werken met collectie- en archiefbeheerders en wetenschappers) en een klankbord te worden voor het maatschappelijk debat over dit onderwerp.

O.S.1. Bezoekersaantallen op peil houden om de maatschappelijke impact en legitimiteit van de missie van het museum te bevestigen, met speciale aandacht voor kinderen en jongeren

De permanente tentoonstelling is de corebusiness van de museale activiteiten van het AfricaMuseum. Als museum maakt het AfricaMuseum vandaag deel uit van een dekoloniale context; het speelt in die context mee op historisch, hedendaags en mondiaal niveau. Het is niet alleen een plaats van herinnering voor het koloniale verleden, maar ook een dynamisch platform voor uitwisseling en dialoog tussen culturen en generaties. Vandaag de dag is het een belangrijk middel om bekendheid te geven aan ons wetenschappelijk werk op het gebied van klimaat, biodiversiteit en de uitdagingen rond de exploitatie van natuurlijke rijkdommen. Een publieksenquête die plaatsvond in de herfst zal een duidelijker beeld geven van de sterke en zwakke punten in de permanente tentoonstelling. Waarschijnlijk zullen er zich aanpassingen opdringen op het vlak van koloniale geschiedenis, hulpbronnen en Afropea (veronderstelling die duidelijk wordt bevestigd door de publieksenquêtes). Om onze boodschappen duidelijker te maken, moeten we zeker een parcours creëren voor onze bezoekers, de professionaliteit van onze gidsen blijven verbeteren en de elektronische communicatiemiddelen voor individuele bezoekers vernieuwen/moderniseren.

De tweede pijler waarmee het museum zich profileert is de programmatie van tijdelijke tentoonstellingen. Deze:

- creëren een grotere visibiliteit om het publiek van het museum te verbreden en de bezoekersaantallen te verhogen;
- beantwoorden aan de verwachtingen van doelgroepen zoals jongeren, Afrikanen en Afro-descendenten, toeristen, het zeer internationale publiek uit Brussel en natuurlijk de samenleving als geheel door middel van verschillende educatieve thema's;
- communiceren over de collecties en het wetenschappelijk onderzoek van het AfricaMuseum;
- maken via participatieve processen, uitwisselingen mogelijk om een hedendaags en innovatief Afrika te belichten;
- getuigen van de uitdagingen, dynamiek en rijkdom van Afrika in heden en verleden;
- spelen in op de actualiteit als aanvulling op de permanente tentoonstelling;
- zullen een geografische focus hebben buiten Centraal-Afrika om de geografisch beperkte visie van de permanente tentoonstelling te verbreden.

Een derde pijler, die ook de permanente tentoonstelling en de tijdelijke tentoonstellingen ondersteunt, zijn de educatieve en culturele activiteiten. Het doel is om de inhoud en de boodschappen van de permanente en tijdelijke tentoonstellingen te verdiepen en te promoten. Doelgroepen krijgen de kennis en vaardigheden aangereikt die ze nodig hebben om actief deel te nemen aan het bevorderen van en bijdragen aan een eerlijke en duurzame wereld. Dit werk wordt uitgevoerd in samenwerking met een groot aantal betrokken partijen.

O.S.2. Diversifiëren en integreren van nieuw publiek voor het AfricaMuseum (in het bijzonder jongeren, Afrikaanse personen en Afro-descendenten, toeristen, het zeer internationale publiek aanwezig in Brussel)

In lijn met deze doelstelling hebben tijdelijke tentoonstellingen het potentieel om bezoekersaantallen te verhogen en het publiek te diversifiëren door middel van verschillende thema's. Ze kunnen in het bijzonder het imago van het museum opfrissen, ons voortdurend ontwikkelend wetenschappelijk onderzoek communiceren en nieuwe perspectieven openen op de (hiaten in de) collecties, inclusief de herkomst ervan. De permanente tentoonstelling is een spiegel van de instelling; de tijdelijke tentoonstellingen versterken de dynamiek en openheid van het museum.

Door middel van partnerschappen en educatieve en culturele activiteiten

- wordt binnen de instelling een meerstemmig narratief opgebouwd met als doel de inhoud en de esthetiek die aan het publiek worden getoond, te diversifiëren;
- wordt een transformatieve cultuur (mentaliteitsverandering) gepromoot door Afrikaanse kunst en cultuur die bijdragen tot sociale verandering in de kijker te zetten;
- worden de wetenschappelijke en internationale samenwerkingsactiviteiten van het Museum geïntegreerd in zijn publieksactiviteiten;
- wordt er rekening gehouden met de diversiteit van de Belgische bevolking en van de internationale gemeenschap die het Museum bezoekt;
- wordt een doelpubliek gesensibiliseerd, via de organisatie van activiteiten in andere Belgische steden (Brussel, Antwerpen, Luik, enz.);
- wordt een veilige ruimte gecreëerd voor kritische debatten en geëngageerde praktijken die onze levensstijl, onze manier van samenleven en het (gebrek aan) transnationale solidariteit in vraag stellen;
- wordt het grote publiek gesensibiliseerd door een beter begrip en bewustzijn van historische processen, mondiale uitdagingen en duurzaamheidskwesaties – waaronder de strijd tegen racisme, koloniale geschiedenis/dekolonisatie, toegang tot en behoud van

Afrikaans cultureel erfgoed, mondiale milieu-uitdagingen, klimaatverandering en de exploitatie van natuurlijke rijkdommen.

O.S.3. Versterken van de rol van het AfricaMuseum als forum en partner voor lokale en internationale samenwerking, ook in een logica van capaciteitsversterking van onze partners in Afrika

Binnen dit kader zijn de specifieke doelstellingen:

- de capaciteiten van Afrikaanse en Afrodescendente kunstenaars versterken door een betere toegang tot de kennis en collecties van het AfricaMuseum, dankzij een betere planning en coördinatie met het departement Collectiebeheer en Digitalisatie;
- de zichtbaarheid, middelen en capaciteiten van deze actoren versterken en ondersteunen door middel van co-creatiemogelijkheden, voor zover onze budgettaire en HR-middelen dit toelaten;
- acties van belanghebbenden op het Afrikaanse continent en in de Afrikaanse diaspora ondersteunen om nieuwe beeldvorming op gang te brengen en de narratieven over Afrikanen en Afrodescendenten te (her)formuleren;
- stereotypen helpen afbouwen en stelling nemen tegen racisme en discriminatie;
- synergieën versterken tussen Belgische en internationale betrokken partijen, vooral Afrikaanse, die werken rond cultuur en kunst.

O.S.4 Naast de inhoud: de kwaliteit van de ondersteunende diensten

Om de doelstellingen van de Publiekswerking kracht bij te zetten is ondersteuning op verschillende niveaus noodzakelijk:

- Zorgen voor een professionele en kwalitatief hoogstaande ontvangst van bezoekers tijdens hun bezoek, maar ook vooraf (boeken van educatieve en culturele activiteiten);
- Deze prioriteit wordt ondersteund door een marketing- en netwerkcampagne die meer doorgedreven is dan in het verleden.
- Zorgen voor duidelijke en volledige communicatie over alle waarden en activiteiten van de instelling;
- Zorgen voor de professionele organisatie van commerciële activiteiten in het conferentiecentrum en nocturnes in de daarvoor beschikbare zalen in het gebouw van het AfricaMuseum en follow-up met de concessiehouders van de shop van het AfricaMuseum, het restaurant en het Afrikapaleis.
- Publicaties met betrekking tot museumactiviteiten opvolgen en zorgen voor inclusieve communicatie in drie talen, met speciale aandacht voor gevoelige woordenschat. Boeken en artikelen blijven publiceren in overeenstemming met de prioriteiten en doelgroepen van de instelling. Doorgaan met capaciteitsversterking op het gebied van de redactie van teksten, beheer van copyrights of expertise met betrekking tot nieuwe publicatietechnologieën en kennis verspreiding onder bezoekers of stagiairs in projecten van het Raamakkoord, residenties of samenwerkingsverbanden, zowel in België als lokaal in de partnerlanden van Centraal-Afrika.

BIJLAGE 3. COLLECTIES

3.1. INLEIDING

Op dit moment worden de collecties los van elkaar beheerd (volgens het 'stovepipe' model). Ze hebben allemaal verschillende administratieve/technische verwerkingssystemen, een gefragmenteerd collectiebeheerbeleid – als dat er al is –, collectiebeheerplannen en een onafhankelijk collectiebeheersysteem (CMS).

Technische middelen (met name digitaliseringsapparatuur) en andere hulpmiddelen voor de collecties moeten niet apart maar gezamenlijk worden ingezet. Het doel is om een grotere efficiëntie en betere zorg voor de subcollecties te bereiken door gebruik te maken van één groot gecoördineerd collectiebeheersysteem. Wanneer mensen die betrokken zijn bij de collecties samenwerken is onze productiviteit groter dan de som van hun output wanneer ze afzonderlijk werken, zoals nu het geval is. Dergelijke efficiëntieverbeteringen kunnen ook de werk- en investeringskosten verlagen. Door de efficiëntie te verbeteren, kan ook de impact worden verzacht van het feit dat collectiemanagers constant het museum verlaten – een feit waarmee we momenteel worden geconfronteerd. We staan hoe dan ook voor enorme uitdagingen willen we een goede zorg voor de collecties garanderen.

3.2. DE UITDAGINGEN VANDAAG

- - De collecties zijn gigantisch, zeer divers en gefragmenteerd
- - Collecties zijn verspreid over verschillende gebouwen
- - De gebouwen zijn niet geschikt om collecties in onder te brengen
- - De gebouwen zijn niet energie-efficiënt, niet aangepast aan de impact van zware weersomstandigheden (regen, hitte) en gelegen in een bos vol met insecten.
- - CAPA/CODA, een van de belangrijkste gebouwen voor collectieopslag wordt gehuurd en is ongeschikt voor collectieopslag.
- - In verschillende gevallen hebben medewerkers en bezoekers een kantoor in de collecties, terwijl er geen barrière is tussen kantoren, gangen en collecties.
- - Collectiebeheer is niet uniform; variërend van onbestaand tot zeer geprofessionaliseerd.
- - Beheer van de collecties is vaak crisisbeheer of reactief beheer en inefficiënt
- - Extreem personeelstekort, sommige collecties krijgen minimale zorg
- - Digitalisering is gebaseerd op een project of gebeurt volgens het *best effort* principe, Ze is ook gedecentraliseerd en niet gestroomlijnd. Geen algemene richtlijnen en vastgelegde prioriteiten voor digitalisering.
- - De digitale toegankelijkheid van de collectie is beperkt en verspreid over meerdere (project)websites
- - Er is geen algemeen aanwervings- en de-accessiebeleid
- - De toegankelijkheid van de collecties is niet goed gedefinieerd
- - Het gebruik van de collecties is divers, afhankelijk van het type collectie.
- - Veel collecties zijn giftig of gevaarlijk
- - Er is een beperkt verband tussen de waarden en behoeften van de collectie en de prioriteiten die worden gehanteerd bij de zorg voor de collectie
- - Groeiende vraag naar tentoonstellingen en bruiklenen in Afrika en uitwisseling van zorg voor de collectie met Afrikaanse collega's.
- - Er zijn geen speciale consultatieruimtes voor bezoekers
- - De onderzoeksfaciliteiten/consultatieruimtes voor collecties en de collecties liggen te ver uit elkaar

3.3. DOEL EN OBJECTIEVEN

Het hoofddoel is de ontwikkeling van een geünificeerde en toegankelijke ‘collectie’; het creëren van eenheid in de diversiteit van de verschillende collecties door een brug te slaan tussen de natuurhistorische, geologische en culturele collecties en het onderhoud ervan; en het verbeteren van de digitale en fysieke toegankelijkheid. Op deze manier wordt meer interdisciplinair onderzoek en samenhang bevorderd, zowel intern als naar onze collectiegebruikers en belanghebbenden toe. Dit doel zal worden bereikt door de centralisatie en reorganisatie van de activiteiten rond collectiebeheer en het opnemen van moderne beheerspraktijken die ons milieu respecteren evenals de culturele diversiteit, meer specifiek de culturen (en de praktijken rond culturele zorg) die in de collectie vertegenwoordigd zijn. De sleutelobjectieven zijn:

- O1: De toegang tot de collecties vergemakkelijken
- O2: Waardebepaling en identificatie van de behoeften van verschillende subcollecties
- O3: Gecentraliseerd collectiebeheer (behoud van fysieke stabiliteit van de collectie)
- O4: Duidelijk en uniform collectiebeleid, procedures en registratie
- O5: Centralisatie van digitaliseringsactiviteiten
- O6: Gecentraliseerde databases en gegevensbeheer van de collectie
- O7: Bereidheid tot restitutie en langdurige Afrikaanse bruiklenen en tentoonstellingen

O1: De toegang tot de collecties vergemakkelijken

De dienstverlening aan bezoekers verbeteren door een gecentraliseerd frontoffice dat fungeert als consultatie-, bibliotheek- en documentatiecentrum en dat een link zal leggen tussen belanghebbenden, de collectie en de collectiedocumentatie. Binnen dit bezoekerscentrum zal specifiek de nadruk liggen op assistentie voor de bezoekers die extra begeleiding nodig hebben bij het navigeren door alle onderzoekstools die beschikbaar zijn in het bezoekerscentrum, bijvoorbeeld vertegenwoordigers van culturele groepen en Afrikaanse stakeholders (Zuiderlingen), artiesten, enz.

Alle statistieken van collectiebezoekers consolideren omdat ze een hulpmiddel zijn bij het bepalen van de maatschappelijke relevantie van subcollecties en gebruikt zullen worden om aan O2 te voldoen.

Stroomlijnen en faciliteren van gemakkelijke digitale toegang tot de collecties en metadata door het creëren van één online hub (in lijn met O5), met toegang tot alle databases en een geautomatiseerd aanvraagstelsel voor reproductie.

O2: Waardebepaling en identificatie van de behoeften van verschillende subcollecties

Een duidelijk overzicht maken van alle collecties en de kerncollecties identificeren. Hun waarden definiëren: cultureel, wetenschappelijk, economisch, en een rangorde opstellen van hun conserverings- en digitaliseringsbehoeften. Elke subcollectie toewijzen aan een ‘bewaarder’, een inhoudelijk specialist-wetenschapper; en beslissen over de toekomst van subcollecties waarvoor het museum geen bewaarder kan voorzien. Een algemene en transparante strategie en beleid voor verwerving en de-accessie zullen gebaseerd zijn op deze evaluatie, een inschatting van de noden van de collectie (ruimte en zorg) en de onderzoeksstrategieën van de verschillende departementen.

Classificatie van de meest uitdagende collecties, identificeren van de risico’s en opstellen van een actieplan (inclusief tijdlijn, budget en personeelstoewijzing) en procedures voor de omgang met en veiligheid van deze collecties in samenwerking met gebouwbeheer, preventieadviseurs en collectiebeheerders:

- Ethanolcollectie
- Radioactieve collectie

- Giftige collecties en collecties besmet met biociden
- Film, video en audiocassettes
- Identificatie van cultureel en ethisch gevoelige objecten
- Vuurwapens/kogels

De toegankelijkheid van de collectie (online, achter vitrine, manipulatie) evalueren en aanpassen aan hun functie (onderzoek, educatie, tentoonstelling), hun kwetsbaarheid, hun kenmerken en waarde.

O3: Gecentraliseerd collectiebeheer

De creatie van een zo kostenefficiënt mogelijk gecentraliseerd overzichts- en onderhoudsplan dat het risico op calamiteiten (brand, water, vandalisme en diefstal) en versnelde veroudering uitsluit. Dit omvat: een Integrated Pest Management plan (IPM) per gebouw dat collecties huisvest; en één digitaal systeem voor relatieve vochtigheid, temperatuur en lekdetectie met alarminstellingen en de verdere ontwikkeling van het algemene noodplan. Er wordt een interdepartementale werkgroep opgericht die elk kwartaal vergadert over de staat van de collecties. In deze werkgroep zitten vertegenwoordigers van de diensten gebouwbeheer, bewaking, preventie en elk onderzoeksdepartement. Digitalisering en automatisering van het opslagbeheer zal de zware werklast van collectiebeheerders verlichten en dure calamiteiten met onherstelbare verliezen zoals schimmelluitbraken voorkomen. Een plan voor systematische locatieverificatie en inventarisatie van de collectie zal worden ontwikkeld in combinatie met de ontwikkeling van een meer gecontroleerd toegangssysteem tot de collecties om de collectie beter te beschermen tegen diefstal en verlies.

Optimalisatie van de opslagfaciliteiten en ontwikkeling van een nieuw masterplan voor de opslag van de collectie dat rekening houdt met het masterplan voor het gebouw. Consolidatie van collecties in minder maar grotere geklimatiseerde ruimtes. Voorstel voor investering in passieve en milieuvriendelijke klimaatbeheersing: gordijnen, jaloezieën, isolatie, zonnepanelen. Toegankelijker meubilair en verbeterde logistieke hulpmiddelen helpen de collectiebeheerders om de collecties beter te overzien en om ze veilig te manipuleren en te transporteren.

Fysieke centralisatie van de collecties, ontwikkeling van 4 grote subcollecties in handen van collectiebeheerders

- 1) Collecties in één systeem: etnografisch, historisch, archeologisch, muziekinstrumenten en hedendaagse kunst
- 2) Natte en diepgevroren collecties
- 3) Droge collecties (organisch en anorganisch)
- 4) Archieven en documentatie: boeken, archieven, posters, foto's, opnames, multimedia en kaarten

Voorstel voor veilige opslag van collecties en voorstel voor veilige opslag van risicovolle collecties zoals de ethanolcollectie en radioactieve materialen. Onderzoeken van de mogelijkheden om deze potentieel gevaarlijke collecties elders onder te brengen.

Inspanningen zijn vereist om de veiligheid van onze collecties, bijzonder bij diefstal door bezoekers of door eigen medewerkers, te vrijwaren. Daarbij moet het FAIR principe (*Findable - Accessible - Interoperable - Reusable*) gelden als een van de belangrijkste preventieve maatregelen tegen diefstal, bijzonder door interne collega's.

Ontwikkeling van een gecentraliseerd restauratielab met conservators die gespecialiseerd zijn in organische en anorganische materialen, taxidermie, papier (archief), foto's en digitale media.

O4: Duidelijk en uniform collectiebeleid, plan en procedures voor collectiebeheer en registratie

Er zal een institutioneel collectiebeheerbeleid (CMP) worden ontwikkeld dat zal fungeren als de ruggengraat van de collectiebeheerpraktijken. Dit CMP zal elke 5 jaar worden bijgewerkt om zijn relevantie niet te verliezen met betrekking tot de veranderende onderzoeksstrategie en kernactiviteiten van het museum, het snel veranderende sociale en politieke klimaat van dekolonisatie, restitutie, GDPR-regelgeving en de steeds toenemende effecten van klimaatverandering.

Het CMP zal richtlijnen en procedures bevatten voor alle activiteiten waarbij collecties betrokken zijn:

- Verwervingsbeleid en de beschrijving van verschillende officiële verwervingsmethoden en -procedures. Het creëert richtlijnen voor verwervingsprioriteiten en mogelijke de-accessie van subcollecties, rekening houdend met de resultaten van O2 en de onderzoeksstrategie. De samenstelling van de verwervingscommissie zal worden herzien en geüpdatet.
- Er zal een onderzoeksbeleid voor de verschillende collecties worden opgesteld, inclusief richtlijnen en procedures voor het nemen en analyseren van stalen en beleid voor de juiste accreditatie van het museum en het personeel bij het gebruik van collecties, gegevens of onderzoeksresultaten uit het museum.
- Regels en richtlijnen voor het fotograferen, filmen en opnemen van collecties en/of museummedewerkers (zowel voor persoonlijk gebruik als voor publicatie) met inbegrip van copyright en GDPR-procedures.
- Duidelijke inventarisatie- en registratierichtlijnen, en procedures rond gegevensbeheer voor elke collectie. Dit omvat de beschrijving van de verschillende nummeringssystemen, handleidingen voor het aanbrengen van nummers op specimens en objecten. Handleidingen voor het doorzoeken van de database en het toevoegen van gegevens in de database. Nomenclatuur van digitale bestanden, enz.
- Het CMP zal de verschillende methoden van toegang en raadpleging beschrijven. Protocollen en veiligheidsprocedures voor fysieke toegang tot de verschillende collecties, manipulatie en intern transport van de collecties voor zowel vast personeel als voor kortetermijnonderzoekers die toegang krijgen tot de collecties. Specifieke richtlijnen voor de manipulatie van cultureel gevoelige en ethisch verantwoorde materialen (menselijke resten, heilige voorwerpen ...) en gevaarlijke of giftige collecties.
- Het CMP zal een 5 jaar durende strategie voor de digitalisering van de collecties bevatten, gebaseerd op de resultaten van O2 (Waardebepaling en identificatie van de behoeften van de verschillende subcollecties), de onderzoeksstrategie, de beschikbare digitaliseringstools en het advies van de digitaliseringsdienst.
- Een overzicht van de wettelijke regels en beperkingen voor de digitalisering, verspreiding en distributie van de gedigitaliseerde collectie.
- Uitleenprocedures, zowel inkomend als uitgaand, en beperkingen, die de werkelijke kosten zullen weerspiegelen, inclusief infrastructuur- en personeelskosten.

O5: Reorganisatie van de digitalisering

Een overzicht van de status quo van de digitalisering (gedefinieerd als de specimens/objecten/opnames die een digitale reproductie hebben) van de collectie: Wat is volledig gedigitaliseerd, gedeeltelijk gedigitaliseerd en wat heeft geen digitaal bestand ter voorbereiding van de digitaliseringsprioriteiten voor DIGIT05 (2025). Dit zal het uitgangspunt zijn voor een vijfjarenstrategie voor de digitalisering van de collecties op basis van de resultaten van O2 (Waardebepaling en identificatie van de behoeften van de verschillende subcollecties), de onderzoeks- en tentoonstellingsstrategieën en de reproductieaanvragen van bezoekers via het bezoekerscentrum/frontoffice (O1).

Er zal een inventaris worden gemaakt van de interne beeldvormingsinstrumenten en technologieën en de audio- en videodigitaliseringsinstrumenten en er zal een 5-jarige aankoopstrategie voor digitaliseringsapparatuur worden ontwikkeld in nauwe samenwerking met Gebouwenbeheer en ICT. De digitalisering van de collectie zal worden gecategoriseerd op basis van het type digitalisering dat nodig is, niet op basis van het type collectie. De scanprocedures en workflow zullen worden georganiseerd om het gebruik van elke scanner en beeldvormingshulpmiddel te optimaliseren:

- fotografie
- 2D beeldvorming
- 2D+ and 3D beeldvorming
- digitalisering van geluid, audio en video

O6: Gecentraliseerde databases en gegevensbeheer van de collectie

De verschillende collectiebeheersystemen moeten één enkele interface hebben voor mensen die de collectie willen raadplegen. Het is de bedoeling om gebruikers van museumcollecties een set geïntegreerde opensource tools/services aan te bieden waarmee ze kunnen bijdragen aan internationale infrastructuren binnen de opzet van EOSC (European Open Science Cloud). De gegevens moeten FAIR (*Findable, Accessible, Interoperable, Reusable*) worden gemaakt: vindbaar, toegankelijk, interoperabel en herbruikbaar. Niet alle gegevens kunnen echter worden gepubliceerd en alle collectie-items zullen een juridische controle ondergaan (O4 versterking van juridisch personeel) om te verifiëren dat het gepubliceerde digitale bestand in overeenstemming is met het auteursrecht en de General Data Protection Regulation (GDPR) en met respect voor culturele gevoeligheden. Een volledige en transparante database met een digitale afbeelding van alle collectie-items maakt deze minder vervreemdbaar en helpt diefstal te voorkomen omdat alle items een digitaal dossier hebben dat ze aan het AfricaMuseum koppelt.

Een multimediaserver voor de gedigitaliseerde collecties van het KMMA en een uniform back-upsysteem en een platform voor langetermijnopslag voor alle digitale bestanden en metadata van de databanken met behulp van het platform voor langetermijnbewaring van BELSPO.

O7 Bereidheid tot restitutie en langdurige Afrikaanse bruiklenen en tentoonstellingen

De haalbaarheid onderzoeken van het organiseren van bruiklenen en tentoonstellingen in (Centraal-) Afrika; hun beperkingen, vergoedingen, procedures, verzekeringen en wettelijke implicaties.

Verder bevorderen van regelmatige uitwisseling en educatieve programma's met onze Afrikaanse partners rond conservering, restauratie en collectiebeheer binnen het kader van DGD-projecten. Uitwisselingsprojecten initiëren met betrekking tot inventarisatie en registratie van tentoonstellingen en bruiklenen.

ANNEX 4. GEBOUWEN

4.1. STAND VAN ZAKEN

De gebouwinfrastructuren die het hart vormen van de historische site met een geschiedenis van 125 jaar verdienen een kritische aanpak: de gebouwen zijn **niet duurzaam** en drie van de vijf vertonen ook verregaande **slijtageverschijnselen en veroorzaken problemen qua veiligheid en gezondheid**. Het gaat hier over het Onthaalpaviljoen, het Museum, het Directiepaviljoen, het Stanley-paviljoen en het Afrikapaleis. Deze vijf gebouwen maken deel uit van de historische site, zijn overheidsbezit en moeten onderdeel blijven van het Museumcomplex.

Een zesde gebouw, CAPA/CODA, is niet langer eigendom van de overheid, vertoont structurele mankementen en is weinig functioneel. Het wordt op middellange termijn verlaten mede omdat we op dit ogenblik in verhouding tot onze activiteiten een te grote oppervlakte bestrijken qua kantoorruimte.

4.2. STRATEGISCHE OBJECTIEVEN

- Constante aandacht voor onze waarden, in het bijzonder jongeren, gender en diversiteit.
- Een duurzame toekomst voorbereiden (klimaat, duurzaamheid, toegankelijkheid).
- Beantwoorden aan de internationale normen qua collectie- en archiefbeheer.
- Een aantrekkelijke, interactieve werkomgeving voor onze wetenschappers, collectiebeheerders, medewerkers van publiekswerking en administratief personeel.
- Een laagdrempelige en aantrekkelijke infrastructuur voor onze museumbezoekers.
- Integreren van de strategische plannen voor wetenschappelijk onderzoek, collectie- en archiefbeheer evenals publiekswerking.

4.3. OPERATIONELE OBJECTIEVEN

- De toegankelijkheid tot onze gebouwen en het sociale, interpersoonlijk aspect van onze site en gebouwen wordt geoptimaliseerd voor ons personeel.
- Idem voor onze bezoekers, met bijzondere aandacht voor jongeren, personen van Afrikaanse afkomst, buitenlandse bezoekers.
- De bestaande gebouwbezetting wordt geoptimaliseerd door alle verhuisbewegingen af te toetsen aan onderstaande principes:
 - Fysieke scheiding van
 - Collectie-, bibliotheek- en archiefdepots
 - Faciliteiten met betrekking tot onderzoek, labo, consultatie en digitalisatie
 - Verblijfsruimten voor personeel en bezoekers (kantoren, vergaderzalen, opleidingslokalen ...) en aanhorigheden (stockage gebruiksmaterialen, kopieermachines, kitchenettes, sanitair en douchefaciliteiten ...)
 - Hergroepering van diensten waar logisch en realistisch mogelijk
 - Gezamenlijke faciliteiten worden zoveel mogelijk gegroepeerd over departementen, afdelingen en secties heen. Het polyvalent gebruik ervan wordt gepromoot. Indien nodig, worden specifieke reservatietools voorzien.
 - Kantoorruimte wordt toegekend rekening houdend met de federale normen, de geüpdatete procedure voor lokaaltoekenning alsook reëel telewerk van betrokkenen. De *'New Ways Of Working'* worden waar mogelijk toegepast en impliceren dat een individueel kantoor de uitzondering wordt.

- Collecties die niet regelmatig geraadpleegd worden voor museale en/of wetenschappelijke doeleinden, dienen a priori niet on site bewaard te worden. In afwachting van de globale oplossing van BELSPO voor alle FWI's worden als huisvesting voor deze collecties industriële opslagplaatsen overwogen. In eerste instantie worden de lokalen van het opslagdepot te Péronnes-lez-Binche verder gevuld met natuurhistorische en niet cultuurhistorische collecties en archieven.
- Installatie van zonnepanelen en andere structurele energiebesparende maatregelen zijn prioritair.
- Locaties voor nieuwe installaties en investeringen met lange (> 5j) afschrijvingsperiode dienen gekozen in functie van de eigendomsstatus van het gebouw (inhuren van derden of staatseigendom) alsook de recupereerbaarheid in toekomstige huisvestingen

4.4. PLANNING GEBOUWENBEHEER

- Korte termijn:
 - OTOO-kantoorruimten moeten op een meer optimale wijze worden gebruikt (nu onderbezetting).
 - Verlaten van Stanley paviljoen
 - Concentreren van personeel op het gelijkvloers van het Afrikapaleis, overige etages zijn uitsluitend voorbehouden voor collectieopslag.
- Op middellange termijn:
 - Het AfricaMuseum zal het CAPA/CODA-complex verlaten; hierdoor zal onze financiële en ecologische voetafdruk in belangrijke mate verkleinen.
 - Het Afrikapaleis dient gerenoveerd te worden om er de collecties en andere voorwerpen op te slaan die essentieel zijn voor onze activiteiten. Op het gelijkvloers kan het personeel worden ondergebracht dat instaat voor het collectiebeheer.
 - De twee paviljoenen dienen gerenoveerd om de huisvesting van het wetenschappelijk en administratief personeel te garanderen.

De oppervlaktebehoeften voor de drie categorieën: depots, onderzoeksruimten en verblijfsruimten voor personeel en bezoekers, worden voorbereid in een template en overgemaakt aan de Regie der Gebouwen. Ze vormen zo de ondersteuning en/of basis voor diverse behoefteanalyses en -programma's voor zowel BELSPO (bijvoorbeeld de collectie-inventaris) als voor de officiële behoefteprogramma's van de Regie der Gebouwen.